

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

R. Brands, Middelburg

Het nieuwe leven

...opdat... ook wij... in de nieuwigheid des levens zouden wandelen (Rom. 6:4)

Op het eerste horen kan deze tekst wat somber klinken: Er wordt gesproken over 'dood' (tweemaal zelfs) en over 'begraven'. En mensen, die toch al wat onrustig en onzeker zijn door allerlei oorzaken, zouden zich gemakkelijk kunnen storen aan deze tekst. Toch is het goed voor een mens de boodschap van deze tekst tot zich te laten doordringen, want uiteindelijk wijst deze tekst niet naar beneden en wil de mensen niet in de put brengen, maar hen er juist uithalen: Het gaat in deze tekst niet om doodgaan en begraven worden, maar om leven en blij te zijn, oftewel om het nieuwe leven.

De zin en het doel van het bestaan

Wat moeten we van ons leven maken? Wat is de bedoeling van ons geloof, van de kerk, van God? Velen denken, dat het erom gaat, dat we goede mensen zullen zijn, braaf, oppassend en gelovig. Wie dat doet, komt in de hemel! Maar ieder, die dat wel eens geprobeerd heeft, – een goed mens te zijn, met iedereen in vrede te leven, niemand te kort te doen – zal toch moeten toegeven, dat hij daarbij vastgelopen is!

Een ander zal dan misschien ook wel zeggen, dat het niet zozeer moet gaan om goed te leven, maar dat een mens moet proberen om de kiem van het goede, dat er in hem is, tot groei te brengen! Maar ook wie zo spreekt, heeft zijn wijsheid niet uit de bijbel. Want die vertelt ons, dat het niet mogelijk is om het goede zaad te laten groeien en tegelijkertijd het onkruid de kop in te drukken.

Geschapen naar Gods beeld

Diezelfde bijbel leert ons ook, dat God de mens goed en naar Zijn beeld heeft geschapen! Dat zou je trouwens niet zeggen, als je de mensen met elkaar ziet omgaan. In die intermenselijke omgang is ontegenzeggelijk veel, dat niet uit God is: Televisie en andere communicatiemediën maken ons dat elke dag opnieuw wel weer duidelijk. Toch zit er Goddank ook nog wel iets anders onder de mensen: liefde, vriendschap, trouw, opoffering, hulpvaardigheid etc. Door al het nare en

lelijke straalt toch nog wel veel blij's en moois door. Dat is iets van het beeld Gods. Het is verduisterd, besmeurd, verscheurd.

Nu is het Gods bedoeling geweest, dat de mens helemaal en volledig in die goddelijke, reine sfeer zou leven. Maar de duivel heeft er de vingers tussen gekregen: Hij heeft de mens veel moois voorgespiegeld, maar het resultaat was, dat al het mooie verloren is gegaan.

De bedoeling van 'het nieuwe leven'

Als nu de bijbel bij monde van Paulus zegt, dat 'wij in nieuwigheid des levens zouden wandelen', dan wordt daarmee bedoeld, dat de mens weer opnieuw volledig zal leven in de Geest van God, zuiver en rein. Of en hoe dat mogelijk is zullen we straks bezien. Nu stellen we slechts vast, dat het de bedoeling van de bijbel is om ons duidelijk te maken, dat het de zin van ons leven is, dat we losgerukt worden uit de ellende van dit bestaan, en dat we zullen worden opgetild uit de toestand, waarin we terechtgekomen zijn door de schuld van de duivel, dat we zullen loskomen uit die atmosfeer, waarin dood en verderf rondwaren.

De weg naar het nieuwe leven

Over hoe we deel krijgen aan dat nieuwe leven, zegt Paulus, dat we met Christus begraven worden in Zijn dood. En dat is niet de weg van 'met inspanning van alle krachten omhoog klimmen langs allerlei onbegaanbare paden, omhoog naar die verre ongenaakbare God, met alle kans op struikelen en zelfs vallen en omkomen.

Nee, de bijbel laat ons zien niet, dat de mens tot God moet komen, maar dat God naar de mens toegekomen is, naar deze wereld en alle ellende, die mensen er in tot stand hebben gebracht: door het werk van de duivel, waart nu immers de dood rond. Dieren verscheuren elkaar, mensen slaan elkaar dood. De sfeer van de dood overheerst. De mensheid is eigenlijk op sterven na dood: Zo is de situatie in deze wereld.

Maar in de hemel is Goddank nog leven. God is de levende God. En die

levende God waagt Zich in die kokende, kolkende krater van de wereld! In Zijn Zoon Jezus Christus is Hij gekomen, in onze wereld. Tot in de dood is Hij afgedaald, dat is verder dan iemand van ons. Hij grijpt ons dan ook vast, werpt ons de reddingsboei toe; die hoeven we alleen maar vast te pakken. Of, om een ander beeld te gebruiken, we mogen samengroeien met Hem, zoals een tak wordt geënt op een stam. Dan groeien we verder samen. Dan zijn we met Hem verbonden door de toevoer van levenssappen. Verbonden als een ongeborn kind

37e jaargang – nr. 24
19 november 1993

In dit nummer

- 426 Assertiviteit en zelfverloochening (3)
A. van der Dussen
- 428 'Noch wij noch zij hebben de succesformule'
Marjon Busstra
- 430 Rusland - St.Petersburg
W. J. Rietkerk
- 431 De omlijsting van 1 Cor. 14, 34.35 (1)
D. Holwerda
- 434 Gods leiding in ons leven (2)
H. Algra
- 436 Kerkeraadsbeleid inzake relaties en relatievormen (2)
Ds. J.M. Mudde
- 438 De eerste en de laatste
M.R. van den Berg

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476.
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

met zijn moeder. Daar ligt voor ons de mogelijkheid: Eenwording met Hem. Dat is de weg, waarop we mee moeten. Misschien wel ergens heen, waar het ons niet lijkt. Maar het doel is: het nieuwe leven. We mogen opnieuw komen in het paradijs. En dan moeten we niet gaan denken, dat dat paradijs alleen maar het hiernamaals is: Ook op aarde daalt het Koninkrijk van God neer. *Het is er*, niet grijpbaar of zichtbaar. *En het zal komen*. Door de Doop hebben we er relatie mee. En in het geloof zal het worden bevestigd. We mogen meegroeien met Christus: naar het nieuwe leven.

Preekvoorziening nederlands gereformeerde kerken

Op de laatstgehouden predikantenconferentie (13 mei) is op voorstel van de predikanten A.M. van Leeuwen en K. Muller door de aldaar aanwezige predikanten ten behoeve van de preekvoorziening in onze kerken de volgende richtlijn aangenomen:

"Vóór de week, waarin 1 oktober valt, worden door de preekvoorzien(st)ers geen preekverzoeken gedaan met het oog op het volgend jaar en worden ook geen preekbeurten toegezegd door de predikanten."

In de komende nummers (o.a.):

H.R.S. van der Veen, Orgel en gemeentezang

De vergadering verzoekt alle preekvoorzien(st)ers en predikanten aan de uitvoering van dit besluit te willen meewerken.

A. van der Dussen, Eindhoven

Assertiviteit en zelfverloochening (3)

Liefde

Nu de tweede stelling. Daarmee heeft Luther het oog op de energie die vrijkomt wanneer een mens zich niets meer gelegen hoeft te laten liggen aan de wereld om hem heen. Zolang je nog niet klaar bent met je programma om aan de eisen van mensen te voldoen, kom je aan anderen niet toe. Luther zegt: draai jezelf geen rad voor ogen; je kunt het vuur uit je sloffen lopen om behulpzaam te zijn en kerkerwerk te doen, en daarbij uiteindelijk maar één doel voor ogen hebben, namelijk jezelf waarmaken. Dan komen alle hulpvaardigheid en dienstbaarheid alleen maar voort uit de angst om tekort te schieten. En dus dien je dan in feite ... jezelf. Echt aan anderen toekomen doe je pas, wanneer je geen last meer hebt van je ego. Dat is dan ook de liefde van de Here Jezus: Hij was zo vrij van zichzelf, dat Hij kon dienen (Fil.2:6,7). Die vrijheid ziet Luther nu ook weggelegd voor mensen die van genade leven. Als je werkelijk los bent van wat mensen over je zeggen en denken, en je ontslagen weet van je plicht om aan jezelf te werken, dan heb je je handen vrij en krijg je tijd om liefde te bewijzen aan de noodlijdende wereld om je heen. Zo volgt op de eerste stelling de tweede:

Een christen is een dienstbare knecht van alles en allen en ieders onderdaan.

Wie er Luther dus van beticht dat hij geen oog heeft voor de noodzaak en zin van goede werken, heeft niets van zijn theologie begrepen. Maar wie denkt, dat de eerste stelling als het ware oplost in de tweede, heeft er zo mogelijk nog minder van begrepen. Het is allebei waar, zo paradoxaal als het klinkt: een christen is tegelijk heer en knecht, zoals hij ook tegelijk zondaar en rechtvaardige is.

Kiezen voor jezelf

Vanuit deze fascinerende beschrijving van de christelijke vrijheid is het mogelijk om te begrijpen dat je op een christelijke manier kunt 'kiezen voor jezelf'. De lezer zal wellicht in de tweede stelling iets herkend hebben van wat Van der Voet er in zijn boekje inhamert: zelfverloochening is slechts mogelijk op basis van zelfaanvaarding. Pas als je niet meer afhankelijk bent van mensen en hun oordeel of kritiek durft te trotseren, kun je vanuit zuivere motieven ertoe besluiten om die ander terwille te zijn. In de woorden van Luther: een werkelijk vrij mens is ieders knecht. Maar die andere zijde van 'vrijheid', die komt bij Van der Voet minder uit de verf. Bij hem is Luthers eerste stelling als het ware een aanloop naar de tweede.

Maar daardoor brengt hij de bevrijdende kracht van de eerste stelling, dat een christen niemands onderdaan is, onvoldoende tot gelding. Dat is jammer, want juist deze benadering van de christelijke vrijheid maakt ruimte voor 'kiezen voor jezelf'. Immers, met zijn eerste stelling bepleit Luther een dankbare en vrolijke levensstijl, waarin een mens zijn tekortschieten aksepteert.

Het grote innerlijke konflikt, waarbij je 'Ja' tegen de ander een 'Nee' inhoudt tegen jezelf, heeft vaak alles te maken met de menselijke beperktheid. Allerlei gezegden duiden die beperktheid aan: "De boog kan niet altijd gespannen zijn." "De rek is er bij mij uit." "Je kunt niet verder springen dan je pols stok lang is." "Ik moet uitkijken dat ik niet over de rooie ga." Kortom: een mens stoot op grenzen, ook wanneer het gaat om zijn dienstbaarheid aan anderen. Menigeen zou veel meer willen dan hij kan. Christenen hebben soms de neiging om over hun grenzen heen te gaan: God vraagt het toch? En zo zijn zij alle avonden voor de kerk op pad, of durven zij geen middag het bezoek aan een buurvrouw in het ziekenhuis over te slaan. Vroeg of laat breekt hen dat op: een mens kan niet straffeloos over zichzelf heen walsen. Tegelijk is het waar: als je 'Ja' zegt tegen jezelf, zeg je 'Nee', tegen de ander. Je zadelt wel een ander met het probleem op, als je ontheffing vraagt van het ouderlingschap omdat je anders geen avond meer thuis bent. De zieke buurvrouw heeft wel een nare middag als jij een keer thuis blijft, want jij bent nu eenmaal de enige die haar bezoekt. Het is een akelig dilemma! Daarom is het zo belangrijk wat Luther heeft ontdekt: de ware vrijheid van een christen is die, waarin hij aanvaardt dat hij minder doet dan hij kan. Het vraagt geloofsmoed om 'Nee' te zeggen tegen de ander: de moed om te akseptereren dat jij geen volmaakt werk aflevert. De christelijke vrijheid houdt dus ook in, dat je in zekere zin durft bij de ander in de schuld te staan. Christus schenkt ons de wonderbare vrijheid om 'Nee' te zeggen tegen de ander en 'Ja' tegen onszelf. Daar komt nog iets bij. Met zijn eerste stelling duidt Luther het heil aan dat een mens in Christus ontvangt: leven van genade kenmerkt zich door materialoze opluchting, door vrolijkheid en ontspannenheid. Christenen moeten deksels uitkijken dat ze aan dat heil niet voorbij leven. Ik ben er wel eens bang voor, dat juist het instituut kerk mensen in de weg staat om dankbaar die vrijheid te genieten. Er moet zoveel in de kerk! Daarbij denk ik niet zozeer aan allerlei regeltjes die de kerk haar leden zou opleggen, als wel aan het vele, vele werk dat verzet moet worden. Er is soms geen eind

aan. Akkoord: je kunt veel bevrediging ontfen aan kerkewerk. Het hoeft ook niet altijd leuk te zijn. Maar het kan te gek worden. De kerk wordt dan de grote werkverschaffer, in plaats daarvan dat zij de Here Jezus vertegenwoordigt die zegt: "Komt tot mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven!" Ziedaar de christelijke vrijheid: RUST! Zomaar eens een avondje vrij hebben – als dat er niet meer is, loop je als christen kans niet meer aan den lijve te ondervinden hoe ontspannen het is om van genade te leven.

Kiezen voor jezelf is zogenen van het grootste belang. Je kunt jezelf in de weg staan blij te genieten van Gods heil, door altijd maar in de weer te zijn. Daarom moet je soms resoluut een avond of een dag in je agenda reserveren om... vrij te zijn, en toe te komen aan je hobby, of je gezin, of aan wat dan ook waarvoor je 's avonds spontaan God kunt danken. Deze kant van de vrijheid zie je uitgebeeld in het zitten van de Israëliet onder zijn vijgeboom. Kiezen voor jezelf is niets anders dan af en toe eens onder je vijgeboom te gaan zitten en je te verlustigen in Gods heil.

Tenslotte

In de praktijk blijft het moeilijk, om te beslissen wanneer het verantwoord is om 'Ja' te zeggen tegen jezelf en 'Nee' tegen de ander. Het gevaar, dat men met een beroep op de christelijke vrijheid zijn egoïsme uitleeft, is niet denkbeeldig. God verhoede door zijn Geest, dat onze vriendelijkheid aan niemand meer bekend is. Aan de andere kant moeten we af van de karikatuur, dat de navolging van Christus ons doemt tot een plichtsbetrachting waar wij zelf aan onderdoer gaan. Af en toe is het zeer christelijk om te (leren) zeggen: "Ik ben er ook nog!" Maar helemaal in evenwicht krijgen we de zaak nooit. Er blijft een zekere spanning bestaan tussen assertiviteit en zelfverloochening, zoals er ook spanning blijft bestaan tussen die twee beelden van vrijheid die Luther schetst. Het blijft dus ook zoeken naar de rechte weg. We zullen die alleen biddend kunnen vinden, en ook dan nog vaak uitglijden, hetzij naar de ene, hetzij naar de andere kant. Maar hoort ook dat niet bij de vrijheid van een christenmens?!

Marjon Busstra, Heerenveen

'Noch wij noch zij hebben de succesformule'

Vierde Ouderlingen Conferentie over ontmoeting met evangelische christenen:

Als we met hen in contact komen, wat dan? Een vraag die zaterdag 6 november 120 Nederlands Gereformeerde ouderlingen in de ban hield. De ontmoeting met evangelische christenen bleek ook op de vierde Ouderlingen Conferentie een thema te zijn dat de gereformeerde gemoederen bezighoudt. Overigens een bijeenkomst die in alle opzichten verschildt van de voorgaande drie. De organisatie besloot voor een andere opzet en koos ook een andere lokatie.

Wie de evangelische broeders en zusters zijn en hoe ze het geloof beleven, werd al eerder in Opbouw uit de doeken gedaan door Dr. A. van der Dussen. Daarom koos de organisatie zaterdag voor een praktische invulling in conferentieoord Ons Centrum te Dribergen. Van der Dussen kondigde aan geen monoloog te zullen gaan houden, maar dat de ouderlingen zelf aan de slag moesten. Ze werden daarbij een handje geholpen door de 'acteurs' drs. Pieter van Kampen en Anton van Heusden van de Evangelische Alliantie. Aangeduid als 'mensen met affiniteit met het gereformeerde en evangelische wereldje en tevens in het bezit

van het nodige acteertalent''.

Karikaturen

Er was eens een ouderling die op huisbezoek ging bij een gemeentelid. Niet zo maar een doorsnee gemeentelid, maar iemand met evangelische 'neigingen'. Van Kampen en Van Heusden konden zich prima inleven in die rol, en voor 120 paar ogen ontspan zich een discussie over gevoel en kennis, toegankelijkheid van de liederen, zorg met betrekking tot de geïntegreerde opvoeding en dergelijke. Nadat beide acteurs het veld geruimd hadden, plaatste Van der Dussen een aantal kanttekeningen. Hij noemde de karikaturen, waar beide sprekers zich van bedienden. Hij vroeg zijn toehoorders of zij eigenlijk wel wisten waar ze over spreken, wanneer ze het hebben over de evangelische samenkomsten. Verder poneerde de predikant de volgende stelling: Er wordt terecht aandacht gevraagd voor gevoel, beleving, gebed en geraakt worden. Volgens hem gaat het verder dan te zeggen: 't is wel waar, maar dat is toch niet het enige.' 'Ook als je even niets voelt;

wordt dat in de gereformeerde traditie geaccepteerd. Het geloof staat of valt immers niet met iets voelen of niet. Je blijft een kind van God. Hij sleept je erdoor en dan verschijnt daar het verbond. Door het verbond zijn we omsloten'', aldus Van der Dussen. Volgens hem is het enorm belangrijk dat er in de christelijke kerk ruimte is voor 'woestijntijden' en dat er dan niet direct wordt getwijfeld aan je christen-zijn.

De aanwezigen konden over deze stelling doorpraten als het huisbezoektafereel geen gesprekstof meer bood. In de groepsgesprekken bleek dat het gesprek tussen de ouderling en het gemeentelid op zich werd herkend. Toch was er ook de nodige kritiek. De ambtsdragers constateerden dat de confrontatie vanaf het eerste woord werd gezocht en dat de gesprekspartners niet 'samen opgingen'. De ouderling ging bij voorbaat al uit van zijn gelijk en dat is geen uitgangspunt voor een gesprek, zo constateerden een aantal ouderlingen. Verder werd door hen nog doorgepraat over de 'belevings-arme' christen, die door

En samen hadden ze heel lang geleden hun twaalfjarig kind moeten begraven. Hun enigst kind, geadopteerd als baby.

Nu was hij ziek geworden. Met zondag 10 van de Heidelberger kon hij zeggen, dat het leven een jammerdal was. Hij had dat ook eens op de bijbelkring gezegd. Een jonge vrouw had toen heftig geprotesteerd. Zij had gelijk: Ze was vrolijk en blij, had een fijn leven met haar man en haar kinderen waren gezond. Zij begroette het leven, dat overstraald was met Gods glimlach. Maar hij had ook gelijk: Hij was vaak door de diepte gegaan en diepe schaduwen waren over hem heen gevallen: slagschaduwen van de dood...

Nu lag hij in het ziekenhuis. Hij wist, dat hij niet weer thuis zou komen. Z'n gezondheid ging steeds meer achteruit. Hij lag sinds vier dagen met allerlei slangetjes in bed. Daar had hij last van. In z'n geweten had hij daar moeite mee. 't Was, alsof hij God voor de voeten liep. Hij verlangde heen te gaan en met Christus te zijn.

Toen rinkelde in de vroege morgen bij mij de telefoon.

Een kwartier later zat ik naast z'n bed. Er was verder niemand in de kamer. De zuster had zacht de deur achter zich dicht getrokken.

Het is weinigen vergund om aanwezig te zijn bij de laatste ogenblikken van een mens. Daar is het te intiem voor. Slechts enkele zeer na-bestaanden kunnen daar bij zijn. En die zijn er – vanwege allerlei injecties – ook nog vaak niet bij.

Maar hier mocht ik bij zijn.

Hij was niet verdoofd, hij was heel helder.

Hij zei: „Nu ga ik sterven en wilt u nog Psalm 23 lezen en samen met mij bidden?”

Toen las ik van dat dal van diepe duisternis, het jammerdal.

Maar ook van de herder, die met ons meetrekt.

We hebben samen gebeden.

Een glimlach – was het Gods glimlach? – gleed over zijn gezicht.

Toen richtte hij zich nog één keer op.

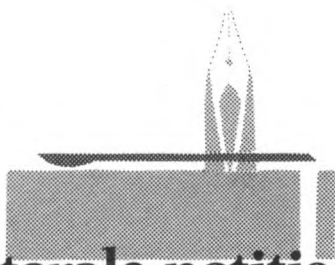
Z'n hand ging naar de apparaten naast zich.

Hij trok alle slangetjes er uit, ging weer liggen, strekte zijn voeten en gaf de geest.

Hij was niet dood gegaan.

Hij was gestorven.

Z'n sterven was een daad.

Pastorale notitie

W.J. van der Linde, Ede

Gods glimlach

't Was vroeg in de morgen toen de telefoon ging. Ongeveer vijf uur. Een verpleegkundige van het ziekenhuis aan de lijn. Of ik direkt wilde komen. Er was om mij gevraagd. Hij lag al een paar weken in het ziekenhuis. Familie had hij bijna niet meer. Alleen nog wat verre neven en nichten. Z'n vrouw had hij enkele jaren geleden naar het graf gebracht.

Van der Dussen naar voren was gehaald. Gereformeerden spreken doorgaans wat minder gemakkelijk over hun geloof dan de evangelischen. Het kan dan zo lijken of men niet mee kan komen met als gevaarlijk punt dat men zich een slechte christen gaat voelen. Over een dergelijk dreigend minderwaardigheidscomplex ging het in de tweede sessie en er werd 's middags nog op teruggekomen.

Aangeklaagd

Terug in de zaal namen Van Kampen en Van Heusden hun posities weer in en volgde er een tweede versie van het huisbezoek, dat een wat dramatischer verloop had:

Het gemeentelid denkt erover de overstap te maken naar de evangelischen en de ouderling is even uit het veld geslagen. Vervolgens gaat het gesprek over dopen en overdopen, maar dat duurt niet lang. De ouderling probeert door te stoten naar de diepere beweegredenen van 'zijn' gemeentelid. De 'broeder' geeft echter aan dat het om een totaalbeleving gaat en vervolgens vliegen termen als volheid, radicaliteit, bewogenheid en profetie over de tafel. "Je hoort dat je vervolgd kunt worden, maar dat Jezus het waard is. Zo is het me nog nooit ver-

In Rotterdam voeren gereformeerden sinds enige tijd gesprekken met evangelische christenen. Tijdens de conferentie vertelde ds. De Lange op verzoek iets over dit initiatief: "Een broeder uit de evangelische groep 'De Brandaris' kwam sinds enige tijd in onze middagdiensten. Hij stelde voor dat het misschien eens goed zou zijn om met elkaar te spreken, omdat we elkaar iets te bieden hebben. Daar zijn we op ingegaan en enkele gemeenteleden zijn om de tafel gaan zitten met een paar van hun oudsten. We hebben toen een zestal gesprekken gehad over verschillende onderwerpen, zoals hoe zit de gemeente in elkaar, een stukje kerkgeschiedenis van beide kanten en de ontwikkelingen en ook hebben we het uitvoerig gehad over de doop en het opnieuw dopen. Wij hikken daar nog steeds erg tegenaan, maar we zetten de gesprekken wel voort. Met name bij het praten over de doop komen elementaire dingen aan de orde, zoals het verbond en de uitverkiezing".

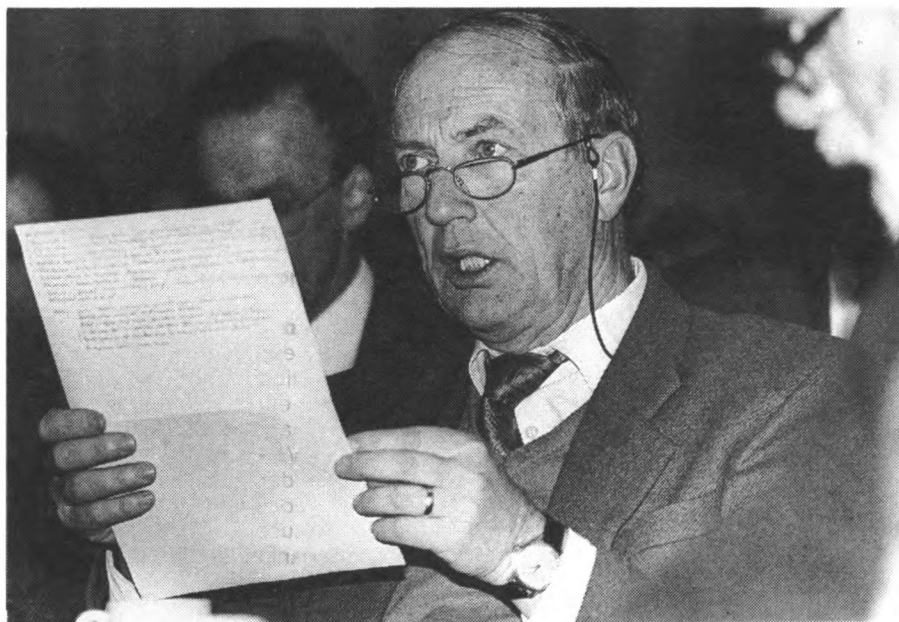

Foto: Piebe Bakker

teld", verbaast het gemeentelid zich. De ouderling kijkt bedenkelijk en zegt vervolgens dat ook hij zich aangesproken voelt in zijn ambt als ouderling. "Ik voel me aangeklaagd". Later blijkt dat veel ouderlingen zich hier helemaal in kunnen vinden. Aan het slot geeft de ouderling aan dat hij graag het gesprek wil voortzetten als hij zich er wat in verdiept heeft.

Van der Dussen haalt in zijn commentaar weer een aantal punten uit de huisbezoekscene. "Dat aangeklaagd voelen, kan zich vertalen in je een slecht christen voelen. 'Waar blijven wij' is een veelvoorkomende reactie onder gereformeerden die in aanraking komen met evangelischen. Een belangrijk thema in dergelijke situaties is de vraag of dit een diskwalificatie van ons gemeente-zijn inhoud. Hebben wij het volle evangelie dan niet?" vroeg Van der Dussen zich af en hij speelde de vraag door naar de tribune. Verder wees hij op het appél dat de ouderling aan het eind op het gemeentelid doet. Hij gaat niet in discussie of probeert de man te overtuigen, maar laat hem zien dat de gemeente hem nodig heeft, juist nu. "Je laat de gemeente toch niet in de steek", luidt eigenlijk de onuitgesproken vraag. In de groepsgesprekken waren de mensen die het in de praktijk moeten doen, positief over deze appelhouding: "Je blijft in gesprek, maar last alleen een pauze in. Een ouderling moet natuurlijk wel zorgen dat hij goed toegerust is, maar deze pauze kan, behalve om je te kunnen inleven, ook heel geschikt zijn om eens na te gaan of je misschien toch fout zit. Je voelt je immers aangeklaagd", zo luidde een gezamenlijke reactie. Men realiseerde zich dat een confrontatie natuurlijk op den duur niet te vermijden zal zijn, er zullen keuzes gemaakt moeten worden.

Succesformule

's Middags kwam wat meer uit de verf waar Nederlands Gereformeerden bij evangelischen tegenop lopen. Een van

de afgevaardigden bracht naar voren dat gereformeerden tegenwoordig wel erg open zijn over van alles, maar dat er, in tegenstelling tot de evangelischen, nog steeds één taboe is. Dat is het evangelie zelf; dat wat we de wereld te vertellen hebben: "Als we werkelijk zo'n rijkdom hebben, waarom stralen we dat dan niet uit".

Van der Dussen kwam nog even terug op de minderwaardigheidsgevoelens die kunnen optreden bij ontmoetingen met evangelische christenen. Volgens hem moet onze houding en die van de kerk er een zijn van een gezond zelfbewustzijn. Dat is volgens hem de basis voor een vruchtbaar gesprek. Pas wanneer je zo'n houding aanneemt, kan er een gezonde stroom van zelfkritiek losbreken: "Het is alleen vaak het een of het ander: Of we kunnen geen kritiek horen of we doen alles fout en boren onszelf de grond in. En met name dat laatste is niet eerlijk tegenover de kerk en niet tegenover God. Bovendien is het niet bepaald een compliment voor de Heilige Geest, want ondanks onze misers zijn we wat waard". De predikant waarschuwde voor het beeld dat de evangelischen het helemaal hebben gemaakt, want dat is onzin: "Noch wij noch zij hebben de succesformule in huis, maar we kunnen leren van elkaar: We kunnen leren van de belevingswaarde, om ons meer open te leggen en vrijmoedig te zijn en ook om te zeggen dat je even niet zoveel voelt".

De spreker sloot aan bij wat eerder die middag door een evangelische broeder relativerend werd opgemerkt: "We schieten tegenover God altijd te kort en kunnen nooit tevreden achterover gaan leunen. De bijbel waarschuwt ons waakzaam te blijven. Laten we dat zijn en nooit iets laten verbleken of verwateren als we het opmerken".

W.J. Rietkerk

Rusland – St. Petersburg

In april j.l. kregen wij in ons huis in l'ABRI in Utrecht een paar gasten uit Rusland op bezoek. Konstantin en Inga Ivanov. Zij zagen wat wij deden en hoe er uit ons werk een bibliotheek aan cassettes met lezingen is ontstaan over een veelvoud van onderwerpen. Ook zij waren aan het werk in een open huis waar zij lezingen en cursussen gaven over christendom en cultuur. In de spontaniteit van deze wederzijdse herkenning boden wij hen de basis-bibliotheek van 200 engelstalige cassettes aan, en beloofden Bert Dorenbos die bij dit gesprek aanwezig was daarvoor de kosten te betalen.

'Open Christianity'

Zo gebeurde het dat mijn vrouw en ik twee weken geleden op hun uitnodiging afreisden naar St. Petersburg om daar hun werk te leren kennen en onze cassettes eigenhandig te installeren. Het was een hele bijzondere ervaring om daar ineens te landen in een voornamelijk Russisch-orthodoxe wereld, waar ineens alles mogelijk is wat betreft de voortgang van het Evangelie, wat vroeger verboden was. Op de conferentie over geloofsopvoeding, die in het monumentale pand van de Ivanovs gehouden werd mocht ik een lezing geven (over de zeven pilaren onder het Europese huis). Wij bezochten de twee uur durende kerkdienst in de direct naast het huis gelegen kathedraal – met veel wierook – en een indrukwekkende liturgie, en wij leerden er veel medechristenen kennen uit een heel andere geloofswereld – en toch in het wezenlijke met ons verbonden. Het instituut dat de Ivanovs leiden heet 'Open Christianity' en het biedt een algemeen vormende opleiding vanuit de bijbel, vergelijkbaar met de Evangelische Hogeschool bij ons.

Lagere school

Wat echter de meeste indruk op ons maakte was de lagere school die zij in de afgelopen 2 jaar hebben opgebouwd. Het is een heel bewust christelijke lagere school met ± 150 kinderen en 7 klassen – en het eerste wat zij ons toonden was een net ingestudeerd poppenspel over de gelijkenis van de verloren zoon. Een Nederlandse deelnemer aan de conferentie, Pauline Stolk, gaf in het Russisch 4 dagen bijbelles aan alle kinderen à la het materiaal en de werkwijze van de stichting Timoteus. Het heeft me bijzonder aangeraakt getuige te mogen zijn van de herleving van evangelisch onderwijs aan de kinderen in Rusland. Ik maak mij sterk dat dit de eerste christelijke lagere school is na de val van het communisme. Ineens zag ik deze school en het bijbels onderwijs hier als een mos-

terdzaadje, dat hopelijk zal uitgroeien in een grote boom.

Financiële crisis

'Toevallig' kwam juist toen wij daar waren de hoogste autoriteit van de plaatselijke overheid op inspectie. De rechterhand van de burgemeester. U moet nl. weten dat het monumentale pand – direct naast het graf van Dostoevski en Tsaikovski aan de Ivanovs gegeven werd in een chaotische tijd toen de autoriteiten niet goed wisten wat zij deden. Zij gaven het op één voorwaarde: nl. dat zij het gebouw moesten opknappen. Nu zijn er veel autoriteiten in St. Petersburg die maar met lede ogen aanzien dat zij zomaar zo'n prachtig gebouw uit handen hebben gegeven aan een christelijk instituut. De druk wordt opgevoerd om het terug te nemen. Dat kan, zodra het instituut niet voldoet aan de voorwaarde het gebouw op te knappen. Nu voelt u het al aankomen... die eis is inderdaad erg zwaar voor de Ivanovs – want zij hebben onvoldoende geld

om zo'n reuzenkarwei te klaren. De loco-burgemeester zei ons: „Dit is de enige christelijke lagere school van St. Petersburg". Hij stond er persoonlijk helemaal achter. Maar aan de voorwaarde moet wel worden voldaan.

Steun

Nu is het mijn vraag aan u die dit leest of u bereid bent een gift voor dit doel aan ons over te maken:

Stichting l'ABRI
Rabo-bank Maurik
banknummer 34 11.123.036
voor 'Open Christianity'

Ik heb een keer eerder uw steun gevraagd. Dat was voor India en is heel dankbaar ontvangen. Dit keer is het weer zo'n uitzonderlijk project in zo'n bijzonder tijdsgewricht dat wij iets kunnen doen voor de geestelijke wederopbouw van Rusland in een fase waarin bij hen de armoede toeslaat. Voor een dollar kochten wij 1230 roebel. Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

H. Algra, Den Helder

In gesprek (1)

Een hulpverlener op het gebied van taalstoornissen vertelde dat ouders van kinderen met een taalachterstand geneigd zijn om de taal van hun kind voortdurend te 'verbeteren'. Dat is natuurlijk begrijpelijk; je wilt graag dat je kind goed verstaanbaar leert te spreken. Dus corrigeer je verkeerd uitgesproken woorden en je doet nadrukkelijk voor het het wél moet. Is dat wel zo verstandig? vroeg de hulpverlener zich af. Deze houding blijkt namelijk soms geen goed effect te hebben op het gedrag van kinderen. Het kan zelfs een averechts effect hebben. Hoe komt dat? Omdat ouders op zo'n moment op de stoel van de leerkracht gaan zitten. In plaats van gesprekspartner worden de ouders opeens docent. Ouders leren hun kind een taal door op een speelse wijze met het kind in gesprek te zijn. Daarmee geven ze ook het goede taalvoorbeeld door. Opvoeding is geen lesstof, maar gesprekstof.

Ik moest aan de geloofsopvoeding

denken. In een tijd waarin alles snel verandert, zijn ouders zich soms ook nadrukkelijker bewust van hun opdracht om de kinderen christelijk op te voeden. Gelukkig maar, want zulke ouders hebben we hard nodig. En toch schuilt er een gevaar in. Het gevaar dat je als ouder in de rol van de leermeester gaat zitten. Het speelse, het alledaagse van de gewone omgang met het kind zou wel eens verloren kunnen gaan. In plaats van te spreken met het kind ga je preken tegen het kind. De christelijke opvoeding wordt dan loodzwaar, want het móét, het móét, het móét.

Blijf maar gewoon in gesprek met het kind. In het alledaagse leven, in de omgang met elkaar. Met een stevige dosis humor. Christelijke opvoeding kan heel gewoon zijn, niet al te nadrukkelijk, soms wat zijdelings, maar wel helemaal geïntegreerd in het dagelijkse leven.

D. Holwerda, Zuidhorn

De omlijsting van 1 Cor. 14, 34.35 (1)

Al weer enige tijd geleden is op onze kerkeraadstafels het studierapport neergelegd van de commissie 'Openstelling diakenambt voor de zusters der gemeente'. Daarin is o.a. aandacht geschonken aan de bekende 'zwijgtekst', 1 Cor. 14, 34.35. Nu had ik in een van de bijdragen die ik destijds leverde in de discussie rond 'de vrouw in het ambt', vrij uitvoerig over deze tekst gehandeld¹. Gezien wat de genoemde commissie in dit rapport met mijn tekstcritische suggestie t.a.v. deze tekst doet, lijkt het me goed daarop nog eens terug te komen. Een tweede aanleiding mij nogmaals over deze tekstcritische kwestie te buigen vond ik in een vraag van een broeder uit de redactie van *Opbouw*.

De kwestie

Zoals bekend, zijn de verzen 34 en 35 van 1 Cor. 14 in een bepaalde groep handschriften niet tussen v. 33 en v. 36 overgeleverd, maar na v. 40. M.i. nu waren er sterke argumenten van inhoudelijke aard aan te voeren voor deze positie.

Zonder op de door mij aangevoerde argumenten ook maar met een woord in te gaan heeft nu ds. Moggré het oordeel van prof. Aland gevraagd. Deze schreef: „Sicher ist im 1 Kor. 14, 34-35 die Bezeugung für die Umstellung interessant (vgl. die Kommentare), aber sie reicht einfach nicht aus, um sie in einer Ausgabe des Neuen Testaments nachzuvollziehen. Denn die entgegenstehende Bezeugung ist überwältigend stark, so dass man mit Sicherheit sagen kann, dass in dem Exemplar des ersten Korintherbriefes die Verse an der Stelle standen, wo sie jetzt wiedergegeben werden. Alle inhaltlichen Ueberlegungen können an diesem Tatbestand nichts ändern“². Daarmee is voor ds. Moggré de kous af: „Het antwoord uit Münster nam de laatste aarzelingen weg en overtuigde van het feit dat het uitgangspunt van Holwerda's studie verkeerd gekozen is“³.

Ook de genoemde commissie legt zich kennelijk bij dit oordeel neer. Ze schrijft nl.: „... het past ook volstrekt niet in de context om het (bedoeld is: het 'spreken' in vv. 34.35, D.H.) te laten slaan op het spreken in tongen...“. Deze uitspraak is alleen te verklaren vanuit het feit, dat de commissie de vv. 34.35 na v. 33 blijft lezen; waarom de commissie hier dan ook in een noot het antwoord van Aland aan Moggré vermeldt, daarbij niet nalatend prof. Aland aan te dienen als „erkend deskundige op het gebied van de handschriften van het Nieuwe Testament“ (p. 77).

In rooms vaarwater

Zo'n 'roomse' opstelling had ik noch van ds. Moggré noch van onze commissie verwacht. Moeten wij naar het model van het bekende adagium 'Roma locuta est, causa finita est' (Rome heeft gesproken, daarmee is het geding beslist) in onze kerken nu in tekstcritische vragen voortaan leven bij de stelregel 'Alandius locutus est, causa finita est' (Aland heeft gesproken, daarmee is het geding beslist)?

Monopolisering

Allereerst zou ik dan willen vragen: Sinds wanneer heeft Aland het monopolie van nieuwtestamentische tekst-critiek?

Zoals ik nl. in mijn vorig artikel reeds opmerkte, hebben de United Bible Societies de derde editie van het Greek New Testament laten verzorgen niet door één man, maar door een *Editorial Committee* (in het vervolg door mij aan te duiden met EC), waarin behalve Aland nog vier textcritici zitting hadden. Dit EC nu, heeft – zoals ik reeds memoreerde in mijn vorig artikel – een toelichting op de getroffen beslissingen – en met name op plaatsen van een zekere zwaarte – laten schrijven door Bruce M. Metzger, een van de leden van het EC. Daarenboven is aangegeven, welke mate van zekerheid het EC meende te hebben t.a.v. een bepaalde door hem gedane keuze.

Nu, bij 1 Cor. 14, 34.35 is een B genoteerd, wat betekent: „dat er een zekere mate van twijfel is betreffende de lezing die voor de tekst werd gekozen“⁴.

Als nu het EC twijfel openlaat, waarom moet dan Aland, die toch maar één van de vijf leden van het EC is, gelijk hebben, als hij géén twijfel openlaat? Zijn de overige leden van het EC volgens Moggré en onze diakenambtcommissie tekstcritisch dan soms nullen? Maar ik wil nog verder gaan: zelfs het oordeel van het EC is voor ons toch niet beslissend en bindend? Ik noemde in mijn vorig artikel al de critiek van Van Bruggen en Sturz op de opstelling van het EC ten opzichte van de 'byzantijnse' tekst. Zonder het nu dadelijk met collega Van Bruggen in alles eens te zijn, meen ik toch, dat zijn critiek hout snijdt en goede aandacht verdient. En hetzelfde geldt van de critiek van Sturz. Maar als ik Moggré goed begrijp, moeten deze heren a priori ongelijk hebben, omdat zij zich tegen Aland – met of zonder de zijnen – keren. Dat is toch te dol om los te lopen?

Het uitwendig getuigenis

Bij dit soort beslissingen worden, zoals ik al zei, twee soorten criteria gehanteerd: a) uitwendige (het getuigenis van de handschriften en van de

indirecte bronnen); (verklaarbaarheid van een fout; neiging van overschrijvers toevoegingen te maken; met name ook: taalgebruik).

Wat nu de tekstgetuigen betreft: de steun voor de plaatsing na v. 40 is niet zozeer zwak⁵ als wel eenzijdig. Die komt nl. van de 'westerse' kant. Terwijl de andere plaatsing gevarieerder steun heeft.

Moet dit gegeven nu een *absolute* verhindering betekenen voor het kiezen vóór het 'westers' getuigenis en tegen de (grotere) rest? Nee, zeker niet! Ik kan een geval noemen waarin hetzelfde EC op basis van *nagenoeg dezelfde handschriftelijke steun* in dezelfde zin gekozen heeft als ik hier. Hier in 1 Cor. 14, 34.35 heeft de door mij voor juist gehouden plaatsing nl. de steun van

a) DFG (drie unciaal-handschriften met naast de oorspronkelijke griekse tekst een latijnse vertaling); benevens minuskel 88 (oorspronkelijke hand);
b) twee oud-latijnse getuigen;
c) een vulgaat-handschrift;
d) een patristische bron (Ambrosiaster);
e) den dichter en Paulus-commentator Sedulius Scotus.

Nu, in 2 Cor. 5, 3 variëren de getuigen tussen de lezing 'uit-kleden' en de lezing 'aan-kleden'. (Het verschil betreft in het Grieks maar één letter: *ekdusamenoi/endusamenoi*). En daar heeft het EC – en dat terecht m.i.⁶ – gekozen voor eerstgenoemde lezing, hoewel die slechts gesteund wordt door

a) DFG⁷;
b) twee oud-latijnse getuigen;
c) twee patristische bronnen (Tertullianus en het *Speculum*).

Aland contra Aland

Meer gewicht dan aan uitwendige is – zo zei ik al in mijn vorig artikel – toe te kennen aan *inwendige* criteria. Mijn bezwaar tegen wat Moggré van Aland citeert is, dat deze het bij een verwijzing naar het „überwältigend starke“ *uitwendige* getuigenis laat, en dat dit voor hem zonder meer beslissend is: „... ist überwältigend stark, so dass man mit Sicherheit sagen kann...“. Over de 'inhaltlichen Ueberlegungen' krijgen we verder niets te horen. Ik heb, aanstonds toen hij mij – vóór de publicatie van zijn boek – van Alands oordeel op de hoogte bracht, Moggré op dit zwakke punt gewezen. Maar deze heeft mijn reactie kennelijk genegeerd.

In 2 Cor. 5, 3 nu is het getuigenis dat vóór de lezing 'aankleden' pleit niet minder 'überwältigend stark' dan in 1 Cor. 14, 34.35 voor de plaatsing na v. 33. Toch hebben kennelijk daár *inhaltliche Ueberlegungen* ook Aland ertoe gebracht toch maar vóór de eenzijdig-

westerse lezing te kiezen. Immers: het is alleen Bruce M. Metzger die uitdrukkelijk zich van deze keuze distantiëert.

Openheid

Laat nu niemand denken, dat ik Aland aan de schandpaal wil zetten of zelfs maar enige afbreuk wil doen aan zijn naam. Ik heb voor Aland groot respect; een dieper respect misschien dan ook maar iemand anders in onze kerken. Waarom? Omdat ik de moeiten van zijn vak, de tekstcritiek, uit eigen ervaring ken. Het is formidabel wat deze man gepresteerd heeft. En zelfs wanneer ik, zoals hier, van hem zeg: ik meen een zekere inconsistentie te bespeuren tussen zijn stellingname hier en die t.a.v. 2 Cor. 5, 3, dan nog oordeel ik niet uit de hoogte, maar ga naast hem staan. Niet in die zin, dat ik mij verbeeld van hetzelfde formaat te zijn, maar in deze zin: ik maak me sterk, dat, wanneer iemand de vele tekstcritische beslissingen die ik in de loop der jaren heb moeten nemen, zorgvuldig zou natrekken, hij best eens tot de ontdekking zou kunnen komen: die gevallen lijken als twee druppels water op elkaar, en toch beslist H. hier anders dan daar. Ook wij, textcritici, zijn aan schommelingen onderhevig; stellen ook onze criteria in de loop der jaren wel eens bij op grond van onze groeiende ervaring⁶. Dit besef moge ons behoeden voor al te stellige beweringen, en de gebruikers van door ons geconstitueerde teksten ertoe prikkelen ons veeleer kritisch na te rijden dan klakkeloos na te volgen. Men moet goed beseffen, dat wij, door een tekstcritisch apparaat op te nemen in onze edities, deskundige gebruikers a.h.w. juist *uitnodigen mee te denken* en een betere keuze te maken dan wij. Het sympathieke in het werk van Metzger is, zoals ik in een vorig artikel al zei, dat hij er rustig voor uitkomt, dat het EC af en toe met de handen in het haar zat en uiteindelijk slechts kwam tot „de minst onbevredigende keuze” – ik herken dat volkomen! –; ook, dat elk EC-lid de gelegenheid krijgt zich openlijk uitdrukkelijk van de uiteindelijk gemaakte gemeenschappelijke keuze te distantiëren⁹.

Nu, als de EC-leden elkaar onderling die ruimte gunnen, waarom mag ik dan van Moggré niet de ruimte van twijfel die het EC mij geeft, benutten voor geargumenteerde tegenspraak? Op dit terrein, waar zoveel en zo diverse subtiele afwegingen moeten worden gemaakt, blijft *openheid* geboden; openheid voor heroverweging. Zeker, als er *inhoudelijke* argumenten op tafel komen. En eens te meer, als deze *nieuw* zijn.

Het inwendig getuigenis

Nu dan 'die inhaltlichen Ueberlegungen' achter mijn stellingname. Boven dit artikel zette ik als titel: *De omlijsting van 1 Cor. 14, 34.35*. Dat houdt in, dat ik nu eerst iets ga zeggen over v. 33, en straks iets over v. 36.

Voor- of nazin?

De laatste zin van v. 33 („zoals in alle gemeenten der heiligen”) wordt vrijwel algemeen bij v. 34 getrokken: „Zoals in alle gemeenten der heiligen, moeten de vrouwen in de gemeenten zwijgen”.

Ik heb daartegen allereerst als bezwaar, dat we dan te maken krijgen enerzijds met een overtolligheid, anderzijds met een manco. De woorden 'in de gemeenten' (34) zijn nl. overbodig, als *vlak daarvoor* – in de vergelijkingzin aan het slot van v. 33 – al sprake was van 'in alle gemeenten'. Aan de andere kant *mist* men de woorden 'ook bij u'. Niet waar: als Paulus begint met te zeggen: „zoals in alle gemeenten der heiligen, moeten de vrouwen zwijgen”, dan is die laatste zin en de vergelijking toch pas volledig, als er zou staan: „moeten ook bij u de vrouwen zwijgen”. Maar dat is nog niet alles. Ik heb aangegeond¹⁰, dat deze verbinding van de 'zoals ...'-zin met wat erop volgt tegen Paulus' *spraakgebruik* ingaat. Laat ik nog maar eens herhalen, hoe deze apostel dit soort zinnen pleegt te construeren.

Wanneer Paulus een periode begint met een vergelijkingzin („Zoals ..., ...”) en daarbij – zoals hier – voor 'zoals' het enkelvoudige 'hoos' gebruikt, dan pleegt hij in de apodosis (d.w.z. in de na deze bijzin volgende hoofdzin) een expliciete aansluiting op dat 'hoos' te geven met 'houtoos' ('zo') of met 'kai' ('ook') of met die beide woorden samen: 'houtoos kai' ('zo ook'). Om dit met een voorbeeld duidelijk te maken: Paulus zou zeggen: „Zoals de ouden zongen, zo piepen de jongen” of „Zoals de ouden zongen, piepen de jongen ook” of „Zoals de ouden zongen, zo piepen de jongen ook”¹¹.

Op die regel lijkt één uitzondering te zijn, nl. de eerste zin van Rom. 5, 16 (letterlijk: „en niet zoals door één die gezondigd had, het geschenk”). Toch is deze uitzondering slechts schijn. Deze zin loopt nl. parallel aan de zin waarmee het voorafgaande vers (15) begint: „Maar niet zoals de overtreding, zo ook het genadegeschenk”. In zulke gevallen is het heel gewoon, dat men elementen uit de eerste zin die ook in de tweede zin functioneren, niet opnieuw uitschrijft. Die elementen moeten dan, zoals dat in de vaktaal heet, 'apo koinou' (d.i. gemeenschappelijk) worden genomen. Ze bestrijken behalve de eerste zin, waarin ze uitdrukkelijk genoemd zijn, ook de tweede. (Overigens blijkt hier ook reeds uit de rest van de zin, hoe brachylogisch Paulus zich uitdrukt.)

Laat Paulus in de apodosis deze woorden weg, dan vervangt hij in de protasis (d.w.z. in de voorzin, die met 'zoals' begint) het 'hoos' door het samengestelde 'kathoos', dat dezelfde betekenis heeft¹². Wanneer wij dus bij Paulus te maken krijgen met een 'hoos'-zin waarop geen apodosis met 'houtoos', 'kai' of 'houtoos kai' volgt, dan moeten we

aannemen, dat deze vergelijkende bijzin geen protasis is, d.w.z. niet aan de hoofdzin waarbij hij hoort, voorafgaat, maar dat we hier met een *na-zin* te maken hebben; met een vergelijkingzin dus die bij een *voorafgaande hoofdzin* hoort.

In de onderhavige tekst moeten we, om die aansluiting te vinden, alleen teruggaan achter de verzen 31-33a. Deze bevatten nl. een *motivering* ('want') van het voorafgaande gebod. En zo'n motivering moet men in *parenthese* (d.w.z. tussen gedachtenstreepjes) lezen. De vergelijkende zin („..., zoals (dat pleegt te gebeuren) in alle gemeenten der heiligen” of „..., zoals (ik dat voorschrijf) in alle gemeenten der heiligen”) *sluit aan bij de in de verzen 26-30 gegeven voorschriften*.

v. 33b inhoudelijk bekeken

Ook als wij op de *inhoud* van v. 33b letten, nl. *het beroep op wat in de overige gemeenten voorschrift (of gebruik) is*, blijkt, dat wij zo'n beroep na een door Paulus gegeven voorschrift mogen verwachten, niet daarvoor.

Wij hebben daarvan nl. drie voorbeelden, alle in deze zelfde brief:

1) 4, 17. In v. 16 heeft de apostel gezegd: „Ik vermaan u dus: wordt navolgers van mij”. Dan volgt in *parenthese* (d.w.z. tussen gedachtenstreepjes)¹³ een toelichting op dit bevel: „Daarom heb ik u Timotheus gestuurd ...; dan kan hij u voor de geest halen, hoe ik mij in Christus gedraag” (m.a.w. u precies duidelijk maken, wat dat navolgen van mij (v. 16) inhoudt). Daarna komt, aansluitend bij het bevel van v. 16: „..., zoals ik overal in elke gemeente leer”¹⁴. (De *parenthese* is vergelijkbaar met die in 14, 31-33a.)

2) 7, 17 „Behalve dan: zoals de Heer ieder heeft toebedeeld, zoals God ieder geroepen heeft, zo moet hij zijn weg gaan.” En na dit bevel volgt: „En zo verorden ik het in alle gemeenten”. 3) 11, 16. Na de voorschriften over de hoofdbedekking van de vrouw, als ze profeteert (vv. 3-15) sluit de apostel af met een wat vinnige opmerking aan het adres van mensen die altijd tegen de draad in willen gaan: „En als iemand meent toch zijn eind te moeten vasthouden: „wij hebben zo'n gewoonte niet, en Gods gemeenten evenmin”.

Het *samengaan* van zoveel argumenten die pleiten voor het betrekken van de woorden 'zoals in alle gemeenten der heiligen' op het *voorafgaande* geeft toch te denken. Ik zou echt mijn filologisch geweten geweld moeten aandoen, wilde ik deze zin op wat *vólg*t betrekken.

Noten bij 'De omlijsting van 1 Cor. 14, 34.35' (1)

1 Zie de brochure *De plaats van de vrouw in de gemeente*, Heemstede, z.j., 8-16.

2 A.J. Moggré, *Adam eerst ...*, Amsterdam, 1988, 33, noot 5.

3 a.w. 28

4 Bruce M. Metzger, *A Textual Com-*

mentary on the Greek New Testament, United Bible Societies, 1971, XXVIII.

5 D en G worden – b.v. in de bespreking van Rom. 6, 11 – gerekend onder de 'weighty witnesses'.

6 Zie Opbouw, 10de jrg., p. 358.

7 Als ik hier DFG als getuigen voor de lezing 'ekdusamenoi' opvoer, is dat een tikje geflatteerd. Als puntje bij paaltje komt, heeft nl. alleen D 'ekdusamenoi'. F en G geven 'eklusamenoi', een fout die verklaarbaar is uit de unciale vormen van de griekse D en de griekse L, die verwarrend veel op elkaar lijken. Maar goed: op het essentiële punt ('ek-', en niet 'en-') staan F en G toch aan de kant van D.

8 Dat geldt met name ook de *inwendige criteria*. Zo ben ik pas tegen het einde van onze arbeid aan de uitgave van de *Basilica*, waarover wij gedrieën veertig jaar hebben gedaan, ertoe gekomen een bepaalde aanhef van scholia eens nauwkeuriger onder de loupe te nemen. Dat kwam doordat in het laatste door mij te bewerken deel deze aanhef met grotere frequentie voorkwam, en daardoor mijn aandacht trok. Dit heeft geleid tot een studie over alle plaatsen waar deze aanhef voorkomt. Deze leidde tot de conclusie, dat wij in eerster instantie deze aanhef niet als vaste formule hadden onderkend en diens gevolg in een aantal gevallen onjuist hadden geïnterpreteerd (als inleiding op een bewerking i.p.v. op een vraag) en het eerste woord daarvan van een verkeerd accent hadden voorzien. Zie D. Holwerda, *Eine Stileigenheit des Thalelaios?*, Subseciva Groningana I, Groningen 1984, 11-41.

Een van de moeilijkheden bij de tekstuitgave van met name een gróót werk is, dat men pas *langzamerhand* voldoende diep doordringt in het taaleigen ervan. Het gevolg is, dat men tekstcritisch wel eens ad hoc-beslissingen neemt die naderhand bij een détail-onderzoek onjuist blijken te zijn geweest. Het alternatief is: met de publicatie van de tekstuitgave wachten, tot men alle taalfinesses heeft onderzocht. Maar dat betekent in de praktijk: uitstel van de uitgave tot Sint Juttemis.

9 Bij 2 Cor. 5, 3 is dat Metzger, eveneens bij Col. 1, 22; bij 2 Cor. 1, 10 en Hebr. 12, 3 Wikgren; en zo zouden er meer plaatsen zijn te noemen.

10 Opbouw, 22ste jrg., p. 35.

11 Zo in Rom. 5, 15.18; 2 Cor. 1, 7; 7, 14; Gal. 1, 9; Filipp. 1, 20; 1 Thess. 2, 7; 5, 2.

12 Zo in 1 Cor. 11, 2; 1 Thess. 2, 13; 4, 1. Overigens volgt ook bij het gebruik van het samengestelde 'kathoos' toch nog wel eens 'houtoos kai' in de apodosis: 2 Cor. 1, 5; 8, 6; 10, 7; Col. 3, 13; of 'kai': 1 Cor. 15, 49.

13 De indeling van de tekst in de NBG-vertaling is hier niet correct. Ten onrechte geeft v. 17 een nieuwe alinea te zien. Ook is in de slotzin van v. 17 („zoals ik die overal in elke gemeente leer”) het 'die' ingevoegd. Laat men het weg, dan blijft er geen goede zin over: „Hij zal u mijn wegen in Christus

indachtig maken, zoals ik overal in elke gemeente leer”. De onzin die men zo krijgt, is al een aanwijzing, dat de 'zoals...'-zin niet bij v. 17 aansluit.

14 Dat Paulus ook aan andere gemeenten het gebod, *hem na te volgen*, op het hart bindt, kunnen we nog verifiëren: om te beginnen herhaalt hij in deze brief in 11, 1 nog eens deze opdracht met de toevoeging, dat hij op zijn beurt weer in het voetspoor van Christus gaat. Zie verder Filipp. 3, 17; 2 Thess. 3, 7.9. Vgl. ook 1 Tim. 4, 12; Tit. 2, 7. Eveneens 1 Thess. 1, 6, waar het om een constatering gaat, niet om een gebod.

Van huis uit

Wilna Smienk-van 't Hul, Haaksbergen

Het beeld van de Vader

De psycholoog René Diekstra mag wel één van de 'goeroes' van deze tijd worden genoemd. Tal van boeken zijn er van zijn hand verschenen en ook schrijft hij wekelijkse columns waarin allerlei behartenswaardige zaken aan de orde komen.

Zijn kracht ligt in het feit dat hij de menselijke verhoudingen, en dan m.n. de problemen die daarbinnen kunnen ontstaan, voor iedereen begrijpelijk weet te beschrijven. De wetenschap is uit de ivoren toren gekomen om het heil aan de mensen te brengen. Dit laatste vermeld ik met nadruk want Diekstra komt uit een zeer gelovig katholiek milieu. Hij heeft daar nadrukkelijk afstand van genomen en ontkent in alle toonaarden dat God bestaat (een verzinsel van mensen). Maar zoals je wel vaker bij ex-gelovigen ziet, is de behoefte om te preken bij hen heel sterk aanwezig. (Ik moet dan altijd aan de zalvende toon van Joop den Uyl denken.)

Frappant om te lezen vind ik telkens weer dat het hele stelsel van normen en waarden van de christelijke leer bij hem volkomen intact aanwezig is. Goed en kwaad, de menselijke schuld,

onze verantwoordelijkheid en zijn manier om ons met ons eigen falen te confronteren, het sluit naadloos aan. Maar dan stopt hij en trekt de lijn niet verder door. Hoe dit alles zo gekomen is en vooral wie ons van dit alles kan bevrijden, daarmee komt hij niet op de proppen. De mens moet zichzelf helpen, zichzelf genezen en Diekstra is niet te beroerd om daar een handje bij te helpen.

Het spreekt vanzelf dat werkelijke troost en uitzicht op die manier niet geboden worden, al zullen niet-gelovigen dit uiteraard ontkennen. Dat is ook de reden waarom een boekje als 'Je verdriet voorbij' over zelfmoord bij jongeren, ondanks de integere aanpak toch tekortschiet. Niet zoals een CDA-kamerlid zei vanwege het aanzetten tot zelfmoord, want zij heeft het boekje absoluut verkeerd geïnterpreteerd, maar omdat niet is verwezen naar de grote Genezer die ook suïcidale jongeren wil vastgrijpen. Hij blijft steken bij een Indiase goeroe en ruilt dus het ene geloof voor het andere in. Ook in zijn stukjes kom je vaak voorbeelden uit de Indiase wijsheidsliteratuur tegen.

Vaak houdt hij zich bezig met de relatie vader-zoon. Daar mankeert nogal eens wat aan. De man is in deze laatste decennia überhaupt behoorlijk op de helling gezet en dat lijkt me niet altijd gemakkelijk voor het sterke geslacht. Als je ziet waaraan mannen tegenwoordig moeten voldoen i.t.t. vroeger dan kan ik me voorstellen dat de mannen-broeders van de SGP maar liever met geen van deze zaken te maken willen hebben!

Zelf houd ik niet zo van struisvogelpolitiek en Diekstra ook niet. Openheid, praten erover is zijn slogan.

In zijn praktijk is hem keer op keer opgevallen hoe zonen vastzitten vanwege hun gevoelsarme relatie met hun vader en hoe vaders worstelen met het onvermogen om op een emotionele manier met hun zonen om te gaan. Dochters kun je vertroetelen, zonen corrigeer je. En zo zitten generaties vast in dezelfde vicieuze cirkel. In mijn eigen omgeving ken ik hier vele voorbeelden van.

Afgezien van de trieste gevolgen voor een mensenleven: zonen die zich nooit als volwaardige mensen leren zien, nooit bepaalde dingen met hun vader kunnen bespreken en blijven zitten met de pijn van het miskend zijn, signaleer ik nog een ander, vaak groter probleem nl. het beeld van de Vader dat wij hebben.

Hoe kan er bij mannen een beeld gevormd worden van een liefhebbende Vader in de hemel als hun eigen vaders weinig of helemaal niets van dat beeld (kunnen) laten zien. Ditzelfde geldt uiteraard voor vrouwen maar nogmaals, vaders zijn vaak beter in staat met hun dochters dan met hun zonen om te gaan.

Een volgende keer wil ik hier graag iets meer over vertellen.

H. Algra, Den Helder

Gods leiding in ons leven (2)

In het vorige nummer van 'Opbouw' bespraken we een gedeelte van het door drs. Pieter van Kampen geschreven boek 'In Gods Hand'. In dat gedeelte werd o.a. aan de hand van vraaggesprekken nagedacht over de manier waarop God in individuele levens van mensen aan het werk is.

Het tweede deel van 'In Gods Hand' heet Bijbelstudie. In bijna 100 pagina's biedt Van Kampen de lezer een schat aan gegevens over de wijze waarop God leiding gaf aan het leven van mensen in de tijd dat de Bijbel werd geschreven. Voor Van Kampen is het buiten kijf dat de bijbelse gegevens ook voor ons van toepassing zijn. Hij spitst de betekenis van die bijbelse geschiedenissen toe op ons konkrete hedendaagse leven.

Gods leiding kunnen we op verschillende manieren zien. De leiding geldt op een universele manier (d.w.z.: voor iedereen, in de wetten en vermaningen) én in Gods hoogstpersoonlijke bemoeienis met het leven van individuele mensen. De leiding van God is soms ook herkenbaar in de omstandigheden waar we in terecht komen. Van Kampen wijst in een apart hoofdstuk op het belang van het christelijk gebed. Bij dat bidden hoort ook het wachten. "Het verstrijken van tijd is soms een noodzakelijke situatie, als Gods wil voor ons leven herkend moet worden" (113).

Tekenen

Van groot belang lijkt mij het hoofdstuk over het vragen om een teken. In de Bijbel vinden we allerlei geschiedenissen waarbij de 'hoofdpersoon' om een teken vraagt. De manier waarop dat teken uiteindelijk een rol speelt in de beslissing, blijkt heel verschillend te zijn. Van Kampen konkludeert dat we voorzichtig moeten zijn met een 'tekengericht' geloof (149). Hij stelt zelfs dat allerlei 'spirituele boodschappen' uit een werkelijkheid kunnen stammen die niet van God is. "Een teken kan ons – als we geen herkenbare 'Bijbelse verankering' in ons denken hebben – een totaal verkeerde kant optrekken!" (150). In dit verband citeert de auteur o.a. Barclay: "De hele kerkgeschiedenis door zijn er mensen geweest die de meest onwaarschijnlijke en zelfs onchristelijke daden en opvattingen hebben gerechtvaardigd op grond van een speciaal visioen of teken. Vooral sekten gaan super-subjectief om met de 'leiding van de Geest'" (151). Deze waarschuwing is zeer terecht; wie onlangs de BBC-documentaire over David Koresh heeft gezien, kon zelf constateren hoe hier mensen op een verderfelijk dwaalspoor werden gebracht door de 'zondige Messias'.

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn

geworden dat Van Kampen niet iemand is die 'drijft op de ervaring' (zoals in extreme vorm bij sommige Pinkstergroeperingen, in sekten en bij gemeenten aan de uiterste rechterflank van de gereformeerde gezindte).

Geloof en ervaring

Nu staat de 'ervaring' momenteel ook onder gereformeerden weer meer in de belangstelling. Opmerkelijk was in dit verband een reeks artikelen in het Nederlands Dagblad in de week van 10 oktober j.l. Zowel op de christelijk gereformeerde mannenbondsdag als op een congres van het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte stond dit onderwerp centraal. Prof. A. Troost signaleerde in gereformeerde kring in het algemeen getob met het onder woorden brengen van de verhouding tussen geloof en ervaring (2).

Van Kampen is niet iemand die zó bang is voor alles wat naar ervaring riekt, dat hij er meteen maar een afwijzend etiket op plakt. Hij wijst wél op de gevaren. Je ervaring kan je namelijk op een heel verkeerd spoor brengen. Er zijn veel mensen die zich beriepen op Gods Wil en die daarmee volkomen het bijbelse spoor kwijt raakten (bijv. de Wederopers in Münster). Van Kampen wil terug naar de bron. Aan de hand van tientallen bijbelse geschiedenissen probeert hij uit te leggen hoe God bezig was in het leven van mensen in de bijbelse tijd. En dan zie je dat de mens soms zelf ingrijpt aan de hand van een bepaalde situatie, dat God het soms is die de mens duidelijk op een bepaald spoor zet (bijvoorbeeld d.m.v. een teken), dat mensen ook heel verschillend om springen met Gods leiding en soms die leiding negeren of verspelen (bijv.: koning Saul).

Andere godsdiensten

In het 11e en 12e hoofdstuk vergelijkt Van Kampen de christelijke boodschap met die van andere godsdiensten. We treffen hier parallellen aan met wat anderen die nauw betrokken zijn bij het werk van 'I Abri hebben gezegd of geschreven (3). In het 11e hoofdstuk laat Van Kampen zien hoezeer God (in de Bijbel) een persoonlijke God is in vergelijking met de godheid in andere wereldgodsdiensten. "Bij alle religies van het Oosten zien we een godsbe-grip dat onpersoonlijk is" (164). Geen enkel geloof kent een god, die tevens vader is. Daarom is de titel van het levensverhaal van een bekeerde islamitische vrouw zo treffend: "Ik *durfde* hem Vader te noemen". In het 12e hoofdstuk gaat Van Kampen in op de vraag hoe in de verschillende wereldgodsdiensten om wordt gegaan met vragen rond de almacht van God en de invloed van mensen. Als je in God gelooft, heb je dan zelf niets meer

in te brengen? Licht alles vast, is het heelal gedetermineerd? Opnieuw laat Van Kampen zien hoe uniek en persoonlijk het christelijk geloof is. Boven het hoofdstuk heb ik in potlood genoteerd: Maarten 't Hart zou dit eens moeten lezen....

Leiding als óns probleem?

In het 11e hoofdstuk raakt Van Kampen de kern van waar veel (o.a. jonge) christenen als vraagstuk mee lijken te worstelen. Johannes 15 : 16: "Niet gij hebt Mij, maar Ik heb u uitgekozen". "Wij moeten daarom van een basiswantrouwen af; het gevoel dat het vinden van Gods leiding mijn probleem is! In zo'n opvatting wordt God een bewegend doel, vergelijkbaar met een vossestaart bij de hazewindhondrennen. We krijgen dan het gevoel dat het God niet zoveel kan schelen of ik de weg vind of niet...." (168/169). Van Kampen geeft een wijze raad mee aan jongeren: als je je afvraagt op welke manier God leiding geeft aan je leven, hou je dan aan Gods Wet. Lees regelmatig en gedisciplineerd in je Bijbel. En... win advies in bij ver-trouwde en betrouwbare oudere mensen, medegelovigen, die ons kunnen vertellen hoe ze het leven met God hebben ervaren. De auteur verbaast zich er overigens wel over dat jongeren zo vaak zelfstandig beslissingen in hun leven nemen zonder daarover met 'ouderen' te hebben gesproken.

De hedendaagse samenleving

In het 14e hoofdstuk van zijn boek schetst Van Kampen de hedendaagse cultuur. Opvallend is zijn analyse van de veel te hoge eisen die jongeren aan zichzelf stellen, omdat hun idolen onbereikbaar zijn geworden. Daar stelt hij weer de boodschap van het christelijk geloof tegenover. Hier geen onbereikbaar ideaal: trouw zijn aan Gods bedoeling met je leven. "De liefde voor anderen en medemenselijkheid kan ieder mens leren, die achter Jezus aangaat" (196).

Hoe pas je Gods leiding toe in je eigen leven?

Aan het slot van zijn boek komt Van Kampen weer terug bij de beginvragen en bij de vraaggesprekken die hij heeft afgenomen. Hoe kun je God gehoorzaam zijn? Welk beroep moet ik kiezen? Je kunt jezelf soms idealen stellen die niet haalbaar zijn. Boeiend is het verhaal van Sonja van den Bergh. Ze wilde dolgraag naar Azië, maar een medische keuring sloot dat plan uit. Toen werd ze secretaresse bij een zendingsgenootschap, gewoon in Nederland, waar ze tot zegen van velen vele jaren heeft mogen werken. Zó kan het dus ook!

Wijze raadgevingen worden gegeven

door Prof. dr. Joh. Verkuyl. Ze illustreren meteen al hoe goed het kan zijn als je als jongere raad vraagt bij een ouder en door het leven gerijpt christen.

Voor evangelischen en gereformeerden

Aan het eind van het boek vinden we nog een aantal (soms wonderlijke) verhalen uit de wereldse en kerkelijke geschiedenis. Opnieuw blijkt hoe kritisch Van Kampen is bij de interpretatie van de gebeurtenissen. "Is dat Gods leiding? Dat weten we niet. We hebben van Godswege immers geen uitleg over het gebeurde ontvangen?" (230). Ik heb de neiging om veel meer uit dit boek door te geven in 'Opbouw', maar het is natuurlijk niet de bedoeling om het halve boek over te typen.

Duidelijk mag zijn dat ik 'In Gods hand' heel geboeid heb gelezen en dat ik blij ben dat ik deze publikatie heb mogen lezen. Daarin zal ik niet de enige zijn.

Van Kampen schrijft met kennis van zaken. Hij is naar mijn mening evenwichtig in zijn konklusies. Treffend en vaak verrassend zijn de vele citaten die hij in het boek weergeeft. Ik heb de indruk dat deze publikatie zowel in evangelische- als in gereformeerde kring heel goede diensten kan bewijzen.

Voor jong en oud

Het boek lijkt in de eerste plaats geschreven te zijn voor jongeren. Aan de ene kant zijn zij soms heel intens op zoek naar Gods leiding in hun leven. Ze kunnen teleurgesteld zijn als ze geen antwoord lijken te ontvangen. Voor hen laat Van Kampen zien dat Gods leiding ook bij heel overtuigende christenen lang niet altijd zo duidelijk direkt aanwezig is. Hij laat ook zien dat je voorzichtig om moet gaan met tekenen en met uitspraken van mensen die zo zeker lijken te weten wat Gods bedoeling op een bepaald moment is. Aan de andere kant zijn er veel jongeren voor wie God in het dagelijks leven heel ver weg lijkt. Voor hen is het goed om te horen dat je wel degelijk in je leven rekening moet houden met wat God van je vraagt. Daarmee kom ik nog wel op een kritische kanttekening: het boek lijkt mij voor veel jongeren 'te hoog gegrepen'. Voor gebruik in deze vorm op een jeugdvereniging zou ik het niet direkt aanraden. Dat is jammer, omdat ik de boodschap die Van Kampen brengt zo belangrijk vind. Juist jongeren in de leeftijd van ongeveer 16 jaar staan voor belangrijke keuzen in hun leven. Zou het mogelijk zijn om dit boek te bewerken in de vorm van een aantal schetsen die gemakkelijker voor een jeugdvereniging te hanteren zijn? Overigens: het boek is zeker niet al-

leen voor jongeren. Voor ouderen, die denken dat alles in hun leven al 'geregeld' is zou het lezen van dit boek heel goed zijn. Dat geldt ook voor minder zekeren ouderen die een 'mid-life-crisis' meemaken (202) en die opnieuw beslissingen moeten nemen.

Niet alleen

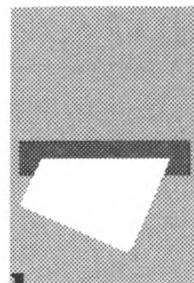
'Door Zijn Hand' is geen receptenboek waaruit ik nu kan halen wat Gods bedoeling is voor mijn leven. Terecht stelt Van Kampen dat de weg die God met iemand gaat heel verschillend kan zijn. Toch is onze God geen grillige God, Hij heeft een doel met ons leven. Het zou jammer (en zonde) zijn als we geen rekening houden met Gods leiding in ons leven. Want we staan er uiteindelijk als christenen niet alleen voor.

Noten:

¹ N.a.v.: drs. Pieter van Kampen, Door Zijn Hand (Gods leiding in ons leven). Uitgave: Kok Voorhoeve/ Kampen (Verbo Reeks), 1993, 250 pagina's, f 34,90.

² Prof. dr. A. Troost: Ervaring gaat nooit aan het geloof vooraf, Nederlands Dagblad, 15 oktober 1993.

³ Te denken valt bijvoorbeeld aan bijdragen van drs. W.G. Rietkerk (o.a. in het septembernummer van 'Beweging').

Ingezonden

Mag ik even aandacht vragen van alle Opbouw-lezers voor het volgende?

U kent allen het werk van de Stichting L'Abri – Utrecht en Eck en Wiel, waar door alle medewerkers met weinig middelen véél wordt gedaan.

Sinds weken is in Utrecht een opnamebandrecorder stuk en niet meer te herstellen.

Wat een extra tegenvaller is: ook de cassette snel-copieermachine heeft het af laten weten. Met dezelfde negatieve uitkomst: onherstelbaar! Beide apparaten moeten dringend worden vervangen door nieuwe. Met een lege beurs!!

Wilt u allen meehelpen die beurs te vullen op korte termijn? Uw enthousiaste medewerking zie ik graag tegemoet op postrek. 307526 t.n.v. A. Muys-Buwalda, Tellegenlaan 20, 3705 VD Zeist.

Het gaat om een bedrag van 5 à 6000 gld. Verantwoording van de giften vindt u t.z.t. in Opbouw.

Alvast hartelijk dank.

A. Muys-Buwalda

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

19-21 nov. N.G.J. Bijbelstudieweekend
24 nov. S.E.V.-vergadering met de kerken te Utrecht

1994

12 mrt. Landelijke Vergadering
Apeldoorn
16 april Landelijke Ontmoetingsdag
Barneveld

Ds. J.M. Mudde

Kerkeraadsbeleid inzake relaties en relatievormen (2)

De bijbelse voorschriften inzake relaties en relatievormen zijn lééfregels. Ze zijn heilzaam en wijs. Waarom ze zich – ook vanuit menselijke optiek – goed laten verdedigen, wil ik dit artikel pogen onder woorden te brengen.

Totaalrelatie

Wanneer een man en vrouw hun leven delen (al dan niet getrouwd), hebben ze een totaalrelatie. Dit ter onderscheiding van deelrelaties. Een deelrelatie hebben we met onze ouders, familie, vrienden, kennissen, collega's, burens enz. Ze zijn van niet te onderschatten belang, maar betreffen – normaal gesproken – slechts een stukje van ons leven. Een totaalrelatie hebben we alleen maar met die ene, tegen wie we met hart en ziel 'ja' hebben gezegd: onze man, onze vrouw. Met hem of haar delen we alles, nou ja, bijna alles: het huis, het inkomen, het bed, de kinderen – zo God ze geeft – , onze hoogte- en dieptepunten, onze sterke en zwakke kanten, de vreugde en het verdriet, en dat allemaal tot in onze grijze dagen, als het even kan. Het aangaan van een totaalrelatie is letterlijk een levensgrote stap, je bent er met hart, ziel en lichaam bij betrokken. Vanuit dit ingrijpende karakter van een totaalrelatie, laten de bijbelse voorschriften zich verstaan.

Verscheurd bestaan

Om met het verbod op het ongelijk span te beginnen: bij echt geloof wordt in het leven ook een diepe laag aangeboord, een laag die tot de fundamente van ons bestaan behoort. Gelovend leven is luisterend leven: je leven horend naar het Woord van God leven, luisterend naar de stem van de Goede Herder. Gelovend leven is biddend en dankend, lovend en prijzend leven: bij de alledaagse kleine en grote vreugden en verdriet gaan tot God, de Schepper, de Vader. Gelovend leven is getroost leven, zelfs met de dood voor ogen. Gelovend leven is kritisch leven: leef ik, leven we op niveau van het Woord van God? Gelovend leven is dienstbaar leven: toegewijd aan Christus, zijn kerk en de wereld.

Een gelovige, die een totaalrelatie aangaat, heeft dus met twee zeer fundamentele relaties te maken: de relatie tot God en de relatie tot de levenspartner. Wat een handicap voor je relatie, voor je geluk, voor je toewijding aan God is het, om zo'n fundamenteel stuk van je leven niet met elkaar te kunnen delen! Het kan bijna niet anders of de combinatie van gelovend leven en een ongelovige partner, leidt tot een verscheurd bestaan. Of tot een minder toegewijd leven aan de

HERE... Daarom schrijft de Schrift voor te huwen met een gelovige partner.

Bescherming

Tegelijk laat zich uit het ingrijpende karakter van een totaalrelatie de keuze vóór het huwelijk en tégen samenwonen verklaren. Het is machtig mooi om je leven voor bijna 100% te delen met een ander, maar ook heel riskant. Binnen die relatie kun je elkaar tot grote zegen zijn, maar ook tot een vloek. Je kunt de ander bouwen, je kunt de ander breken. Daarom moet er heel zorgvuldig mee worden omgegaan. Mensen die een totaalrelatie aangaan moeten beschermd worden. Vandaar het pleidooi voor betrokkenheid van de wetgever en het afleggen van een publieke belofte van trouw. Die bescherming is natuurlijk geen garantie dat er niets misgaat. Samenwonen is niet tot mislukken gedoemd, en trouwen bij voorbaat geen succes. Toch ontnemt dit trieste feit het huwelijk niet haar zin. Ook een ziektekostenverzekering garandeert absoluut niet, dat je niet ziek wordt, maar desondanks is het nog wel zinnig er één af te sluiten!

De zin van de officiële huwelijksluiting wordt op verschillende manieren door de praktijk bevestigd.

Te laagdrempelig

Mijn stellige indruk is, dat jongeren geneigd zijn de keuze voor een huwelijk wat langer uit te stellen, dan de keuze om samen te wonen. Samenwonen is een laagdrempelige samenlevingsvorm. Je trekt 'even' (ik chargeer) bij elkaar in. Bij trouwen ligt dat anders: je doet het pas als je zeker weet 'de ware' gevonden te hebben (ik generaliseer). Daarin zit iets heilzaams. Met een auto kun je een proefrit maken, maar met je medemens niet. Eenmaal samen heb je een stap gezet van grote emotionele, psychische en sociale betekenis. Dat de drempel om met elkaar zo'n relatie aan te gaan aan de hoge kant ligt, is daarom zo gek nog niet.

Terzijde, in dit verband zou ik ook een pleidooi willen voeren voor de verkeringsstijd als een tijd van onbevangen en serieus opbouwen van je relatie. In een samenleving waarin de kwaliteit van een relatie zo belangrijk is als de onze, kunnen we ons een slordige voorbereiding op het huwelijk niet permitteren. Hier zie ik een taak liggen voor de familie en vrienden, maar ook voor de predikant.

Samenlevingskontrakt

De zin van het officiële huwelijk wordt op nog een manier bevestigd. Door te trouwen wordt een koppeling gelegd

tussen liefde en recht, preciezer gezegd, tussen het aangaan van een totaalrelatie en het juridische. Ook deze koppeling is, gegeven het ingrijpend karakter van een totaalrelatie, zinvol. Omdat er sprake is van een levensgrote stap moet die met de nodige voorzorgsmaatregelen omringd worden. Inmiddels heb ik verschillende gescheiden mensen gesproken die zich hierin konden vinden. Zij waren met hun tweede partner (nog) niet hertrouwd, maar hadden wel een samenlevingskontrakt afgesloten waarin ze – juist vanwege hun echtscheidingservaring – bepaalde dingen lieten vastleggen, voordat ze bij elkaar in trokken. Even los van de vraag of ik hiermee gelukkig ben, bevestigt dit, dat het aangaan van een totaalrelatie rechtsbescherming behoeft.

Diepe laag van mens-zijn

Ook de terughoudendheid ten aanzien van geslachtsgemeenschap in verkeringsstijd valt met menselijke argumenten te verdedigen. Binnen een relatie neemt het lichamelijke contact namelijk een heel eigen plaats in. Is het aangaan van een totaalrelatie al ingrijpend, de lichamelijke eenwording van een man en een vrouw is zo mogelijk nog ingrijpender. Een uiterst diepe laag van het mens-zijn wordt erdoor geraakt. Ook dit laat zich door vele voorbeelden illustreren. Van het huwelijk dat stuk ging, omdat hij of zij 'het' met een ander deed, tot de vrouw die psychisch kapot is ten gevolge van ongewenste intimiteiten. Van de mensen die hun ogen na het hoogtepunt beschaamd afwenden om te verbergen dat er geen liefde in te lezen valt, tot de onuitwisbare herinnering aan een kortstondig seksueel contact in het (verre?) verleden, die heel het huwelijk meegaat. Het hebben van gemeenschap is een uiterst intense ervaring, waarbij je als mens helemaal en diepgaand betrokken bent. Waar man en vrouw lichamen één zijn, stort hij in zekere zin zichzelf in haar uit en ontvangt zij hem min of meer met lichaam en ziel.

Veilig vrijen

In dit licht voeren we een pleidooi voor 'veilig vrijen'. Van deze woorden maakt de moderne mens een karikaatuur door ze toe te passen op condoomgebruik. Hij moet overigens wel... Binnen onze zienswijze heeft het woord veilig een veel diepere en vollere betekenis. Veilig vrijen heeft iets van wat Adam en Eva hadden in de hof, voor de zondeval. Het houdt in, dat je onbevangen naakt kan staan tegenover elkaar, zowel voor als na het vrijen, zowel lichamen als gees-

telijk, omdat je je bij elkaar geborgen weet. Hij/zij gééft om de mens die ik ben, laat me niet vallen, wil me geen pijn of verdriet doen, is me trouw. Echt veilig vrijen kan eigenlijk alleen maar, wanneer je bereid bent de volle verantwoordelijkheid voor elkaar te dragen, voor datgene wat je ontvangt en geeft. En dan denk je toch gauw aan het veilige kader van een verbondssluiting. Dan probeer je elkaar in ieder geval de maximale veiligheid te geven (niet te garanderen), die je menselijkerwijs in staat bent elkaar te bieden.

Iets goeds te verdedigen

Wat ik in dit artikel wil laten zien, is dat de christelijke moraal alles te maken heeft, niet met fatsoensrakkerij, maar met zuivere menselijkheid, integer leven, verantwoordelijkheidsbesef. Hiermee is de zin van het gebod niet uitgeput. Wat bijvoorbeeld geheel buiten beschouwing is gebleven, is het leven 'tot eer van God'. Ook de Schepper wil wat te zeggen hebben over de wijze waarop zijn schepping gebruikt wordt! Al is het alleen al, dat Hij het in de mens heeft gelegd om middels de geslachtsgemeenschap de voortplanting te laten plaatsvinden... Maar dit argument zal jongeren in eerste instantie misschien niet zo aanspreken. Vandaar die nadruk in dit artikel op de ingrijpende emotionele, de psychische en de sociale betekenis van de totaalrelatie en het lichamelijke één-zijn van man en vrouw. We hebben iets om mee voor de dag te komen, regels ten leven. Dat mogen we naar de jongeren best een beetje uitstralen.

Gesprek aangaan

Alles overziend zou ik de kerkeraden willen aansporen de dingen niet op hun beloop te laten, maar met de betrokkenen het gesprek over deze dingen aan te gaan. Laten we ook het effect van onze eventuele nalatigheid op langere termijn niet uit het oog verliezen: wanneer we de tijdgeest op zijn beloop laten, gaat de tijdgeest onherroepelijk op de loop met ons.

Voor de kinderen

Puzzelhoekje

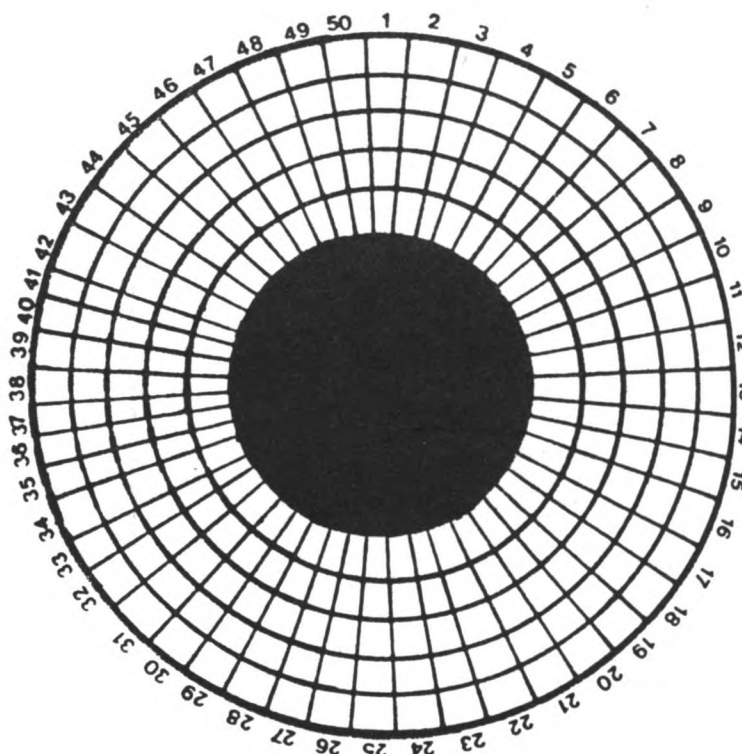
Als je de vijftig gevraagde woorden goed invult – van buiten naar binnen – krijg je vijf beroepen die in de bijbel voorkomen.

1. houten schoen
2. 3e bijbelboek NT
3. inplakboek
4. steekorgaan van bijen
5. kleur van gras
6. op water reizen
7. bloemen met stekelstelen
8. niet de kortste weg
9. vogels of domoren
10. herbergier
11. wakker blijven
12. gifslang
13. gefrituurde aardappelrepen
14. iets erbij krijgen

15. dochter van oom of tante
16. drinken nodig hebben
17. spoorstaven van trein
18. planeet waarop we leven
19. gedag zeggen
20. vrucht van de eik
21. omhooggaan (bv deeg)
22. niet nat
23. vader of moeder
24. niet krom
25. test of onderzoek
26. opvolger van Elia
27. sleutel, past op div. sloten
28. koekje bij bv ijs
29. bang zijn
30. trainer
31. trouwen
32. wrede onderdrukker
33. afscheiding uit wonden
34. lijn in bv schrift
35. heb je op je hoofd
36. babysitter
37. insect
38. laatste, slot
39. eetgereedschap
40. idee
41. dunne mist
42. scheidingslijn
43. wending
44. altijd
45. graafwerktuig of trap
46. teken voor een getal
47. allen
48. bolletje uit oesterschelp
49. niet dubbel
50. niet mooi

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige keer was:
Gods Woord houdt stand tot in eeuwigheid.

M.R. van den Berg, Groningen

De eerste en de laatste

(Openb. 1:17,18)

In ballingschap

Bij sommige mensen maakt gevangenschap heel wat los. Hun leven kan er nieuwe impulsen en inspiratie door krijgen. Een goed voorbeeld daarvan is de engelse ketellapper John Bunyan die vele jaren terwille van het evangelie in gevangenschap doorbracht en in de gevangenis zijn wereldberoemde boek 'De pelgrimsreis' schreef, dat grote invloed heeft uitgeoefend. Een ander voorbeeld is Dietrich Bonhoeffer wiens gevangenschapsaantekeningen na zijn dood heel de theologische wereld een ander gezicht gaven. Ook de apostel Johannes, de schrijver van het boek Openbaring, hoort in dit rijtje thuis. Want hij schreef zijn boek in ballingschap. Negentien eeuwen lang heeft dit boek de aandacht van de mensen al gevangen gehouden. En nog steeds fascineert en inspireert het tallozen.

Ik herinner me nog goed dat ik als jongen mateloos door dit bijbelboek geboeid werd. Ik las het en herlas het. Ik begreep er helemaal niets van, maar het had mij wel in zijn greep. En eigenlijk is dat zo gebeven. In de loop van de jaren heb je er iets meer zicht op gekregen, maar je blijft het gevoel houden dat je er geen grip op krijgt, dat het telkens weer tussen je vingers doorglipt en voortdurend verstoppertje met je speelt.

Een geschrift uit een ballingschap die je wel als een soort gevangenschap kunt zien, want het eiland Patmos was niet groot en Johannes mocht het niet verlaten. We zijn geneigd gevangenschap en ballingschap uitsluitend negatief te beoordelen en louter als een kwaad te zien. Natuurlijk is het ook een kwaad. Het zou er niet moeten zijn en niet mogen vóórkomen. Maar God zou God niet zijn als Hij met zulke kwalijke zaken geen grote dingen kon doen en er niet op een indrukwekkende wijze positief gebruik van zou kunnen maken. Johannes krijgt een reeks visioenen.

Visioen

Het gebeurde op een zondag. Misschien stond hij op het moment waarop het gebeurde, wel uit te kijken over de zee, die onoverbrugbare barrière die hem scheidde van de gemeenten op het vaste land, waar hij in zijn gedachten en gebeden voortdurend mee bezig was. Misschien dacht hij op deze zondag wel aan die andere zondag, lang geleden al weer, waarop de meest ingrijpende gebeurtenis van alle tijden had plaatsgevonden: Jezus' opstanding uit de doden. Maar waar hij ook aan dacht, in ieder geval gebeurde het op die zondag. Wie een visioen krijgt, ziet wat een mens normaliter niet kan zien. Of hij ziet dingen die hij met zijn normale

gezichtsvermogen ook wel kan zien, maar die er in het visioen heel anders uitzien. In een visioen zie je niet alleen meer dan anders maar ook anders dan anders. Dat was ook bij Johannes het geval. Achter zich hoort hij een stem met een indrukwekkend volume, die hem opdracht geeft alles wat hij nu gaat zien en horen op te schrijven. Achteraf weet Johannes die krachtige stem niet beter te karakteriseren dan als het geluid van vele wateren. Als hij zich omdraait om te zien waar dat geluid vandaan komt, ziet hij zeven gouden kandelaren die zeven gemeenten in Klein Azië aanduiden.

Nu kun je gemeenten ook wel met gewone ogen zien. Als je 's zondags in de kerk om je heen kijkt, zie je een gemeente. Maar die zie je niet in de vorm van een kandelaar, maar gewoon als een verzameling mensen met handen en voeten en gezichten. De een schuifelt wat met zijn voeten, een ander sabbelt op een pepermunt en een derde fluistert iets tegen zijn buurman of buurvrouw. Er is niets bij dat je aan een kandelaar doet denken. Een samengekomen gemeente kun je dus zien. Maar in een visioen kunnen gemeenten er heel anders uitzien dan normaal. In dit geval zien ze er uit als kandelaars. Dat wil zeggen dat een gemeente een lichtdraagster is.

Tussen de kandelaren

Dat is typerend voor een gemeente van Christus. Een gemeente behoort licht te verspreiden: het licht van Gods genade en verlossing. Een gemeente die dat niet doet, die de ramen en deuren naar buiten heeft geblindeerd en uitsluitend aandacht heeft voor interne aangelegenheden, is een gemeente die niet aan haar roeping beantwoordt. Wanneer we het licht van het evangelie niet uitstralen naar buiten en het alleen voor onszelf houden, is er iets grondig mis.

Een zaklantaarn die geen licht geeft, is nutteloos. Een kandelaar die geen licht geeft, is onbruikbaar en dient hoogstens nog als ornament. Er is een tijd geweest (en misschien is die nog niet helemaal voorbij), waarin veel christenen dachten dat kerklid zijn en geloven strikt persoonlijke zaken waren. Dat gaat alleen mezelf aan, dacht men. Buitenstaanders hebben daar niets mee te maken. Het gevolg daarvan was, dat een gemeente waar een dergelijke gedachte heerste, nauwelijks of geen licht verspreide. Daarmee was een wezenlijk element van het gemeente zijn verloren gegaan. Een gemeente van Christus behoort naar haar aard lichtdraagster te zijn.

Midden tussen de zeven kandelaren ziet Johannes iemand als eens mensenzoon. Het is een indrukwekkende verschijning, blinkend en stralend in

volle luister, bijna dodelijk in majesteit. Bij de uitdrukking 'mensenzoon' denken we natuurlijk onmiddellijk aan Christus. Dat is terecht. Christus verschijnt aan Johannes. En dat doet Hij tussen de kandelaren. Dat wil zeggen: die kandelaren zijn van Hem. Ze behoren Hem toe. Hij draagt er zorg voor. Hij is hun centrum, hun middelpunt.

Wees niet bang

Als Johannes de gestalte van Christus ziet, valt hij als dood aan diens voeten neer. Precies zoals de soldaten bij het graf van Christus als doden werden toen ze een engel zagen verschijnen in blinkende majesteit, zo kan ook Johannes de aanblik van de hemelse luister die van Christus afstraalt, niet verdragen.

Dat is wel een heel verschil met de situatie vóór Christus' dood. Als de discipelen toen naar Hem keken, zagen ze niets bijzonders. Ze zagen een gewoon mens bij wie geen spoor van die luister te ontdekken viel. Hij had geen gestalte noch luister, om de woorden van Jesaja te citeren. Er was in zijn uiterlijk niets dat aandacht trok of indruk maakte. Alleen die ene keer, op de berg der verheerlijking, werd die luister plotseling even zichtbaar. Maar dat was ook zo weer voorbij. Dat is het enige moment geweest waarop de discipelen aangegrepen werden door vrees vanwege hemelse luister bij Jezus. De rest van de tijd die ze bij Hem waren, is er nooit een moment geweest, waarop ze als doden voor Hem dreigden neer te vallen. Maar diezelfde Christus met wie ze dagelijks normaal omgingen, was na zijn hemelvaart zo doorstraald van hemelse luister, dat Johannes zijn aanblik niet verdragen kan en als dood aan zijn voeten neervalt. Maar Christus legt zijn rechterhand op hem en zegt: wees niet bang.

Iemand die ontredderd en bang is, aanraken kan heel kalmerend en geruststellend werken. Het is een gebaar dat zegt: je bent niet alleen, niet aan jezelf overgelaten. Er staat iemand naast je, iemand op wie je kunt rekenen. In zulke omstandigheden hebben mensen vaak behoefte aan een dergelijk gebaar. Christus weet dat. En zijn woorden onderstrepen wat zijn gebaar wil zeggen: wees niet bang. Jezus in zijn hemelse luister en majesteit komt niet om Johannes de stuipen op het lijf te jagen, maar om hem en de gemeente van alle tijden en plaatsen te bouwen in het geloof en voor te bereiden op wat haar te wachten staat.

Overeenkomst en verschil

Opvallend is de overeenkomst met wat we lezen in Dan. 10. Ook aan Daniël verschijnt een man in linnen kleren. Hij is met goud omgord, heeft ogen als

fakkels, voeten als gepolijst koper en een stem als het gedruis van een menigte. Evenals Johannes valt ook Daniël voor deze majestieuselijke verschijning buiten bewustzijn op de grond. Maar dan raakt een hand hem aan en een stem zegt: wees niet bang, Daniël. Ik ben gekomen om je te vertellen wat er in de toekomst zal gebeuren. De overeenkomst met wat Johannes overkomt, is frappant. Dat geldt ook ten aanzien van de bedoeling van deze verschijningen. Het gaat er in beide gevallen om door te geven wat betrekking heeft op de toekomst. Zowel aan Daniël als aan Johannes wordt meegedeeld wat in de toekomst gebeuren zal. Beiden ontvangen een openbaring aangaande de toekomst. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat het boek Openbaring tal van elementen bevat, die we ook tegenkomen in de profetieën van Daniël en andere profeten. Er is geen ander boek in het Nieuwe Testament, dat zo stikvol zit met verwijzingen naar en zinspelingen op oudtestamentische profetieën als juist het boek Openbaring. Er is dus een grote mate van overeenstemming tussen Daniëls ervaring en die van Johannes. Maar er is één belangrijk punt van verschil. In Dan. 10 maakt degene die eruit ziet als een mens zich niet aan Daniël bekend. We blijven in het duister tasten omtrent zijn identiteit. Die blijft verborgen. Maar in Openbaring geeft Degene die eruit ziet als een mensenzoon zijn identiteit wel prijs. En de manier waarop Hij dat doet, is bijzonder veelzeggend. Zijn woorden zijn niet alleen voor Johannes maar ook voor Christus' gemeente in deze wereld van levensbelang.

Gasbelletjes in het zwarte water

In deze wereld valt alles ten prooi aan de dood. De grijselach van de dood staart je van alle kanten aan. Een oud lied zegt het zo: Middenin het leven zijn wij door de dood omvangen. Het boek Openbaring staat er ook vol van hoe de dood in deze wereld huishoudt en tekeer gaat.

Je zou het leven kunnen vergelijken met de gasbelletjes die je soms ziet opborrelen in het zwarte, stilstaande water van een poel. Die belletjes komen naar boven, drijven even als een licht vlekje op het zwarte oppervlak – het ene iets langer dan het andere – en spatten dan uit elkaar. Ook al komen er nog zoveel van die belletjes naar boven, toch wordt het zwarte water er niet door veranderd. Het blijft even donker als het was. Het blijft dominerend en lijkt onaantastbaar te zijn.

Dat is zo in de kleine kring van het persoonlijke leven, maar ook in het groot: bij natuurrampen, in hongerge-

bieden, in oorlogen. En nog eens: Openbaring weet daar alles van. Er is geen bijbelboek waar de dood zo massaal toeslaat als in het boek Openbaring.

In deze wereld waarin de dood zo dominant is, zijn Jezus' woorden van levensbelang. Wees niet bevreesd, zegt Hij, Ik ben de eerste en de laatste. Ik. Niet de dood. Het lijkt wel alsof die aan het begin en het eind staat, maar dat is niet waar. Ik sta aan het begin en aan het eind. Ik omsluit alles. Ik, de levende.

De eerste en de laatste

Ik ben de eerste en de laatste: die aanduiding komen we in de bijbel al eerder tegen, en wel in Jes. 44:6; 48:12. Daar zegt Jahwe dat van zichzelf tot de ballingen in Babel. Zij verwachtten niets meer van Hem. Voor hen was Hij een God van het verleden, een God die wás. Zijn bevrijdende en verlossende werk was voor hen al evenzeer iets van het verleden. Toen had Hij grote dingen gedaan: de wereld geschapen, de Israëlieten bevrijd uit Egypte, hun het land Kanaän gegeven. In het verleden werkte Hij in de geschiedenis. Toen dééd Hij iets. Maar dat was allemaal verleden tijd. Ach, ze geloofden nog wel in zijn bestaan. Ze lazen nog in de oude boeken en baden nog tot Hem. Maar iets van Hem verwachten was er niet meer bij. Voor hun besef was Hij van een God die voor zijn volk uittrok en diepe sporen trok in de wereldgeschiedenis ineengeschrumpeld tot een God die alleen nog maar voorwerp van verering was en slechts betekenis had voor particuliere vroomheid in de binnenkamer.

Tot dat volk dat geen enkele verwachting meer van Hem had, komt God zelf zeggen: Ik ben de eerste en de laatste. Met andere woorden: Ik ben nog steeds dezelfde die Ik in het verleden, van het begin af, geweest ben en Ik zal dat blijven ook. Wie Mij opsluit in het verleden, kent Mij niet. Hij heeft Mij verminkt tot de God van de dode orthodoxie, vacuüm verpakt in het plastic van fraaie formules en dogma's. Van zo'n God kún je ook niets meer verwachten.

Geen gemummificeerde God

Er bestaan tegenwoordig technieken waarmee je insecten in een stuk glas of in doorzichtig plastic kunt conserveren. Zo blijven ze prachtig gaaf, schitterend om te zien. Ze komen zo uit in al hun pracht en je kunt ze van alle kanten goed bekijken. Maar je kunt van zulke insecten niet meer verwachten dat ze iets doen, op een gegeven ogenblik wegvliegen en neerstrijken op een bloem. Dat kunnen ze niet, want ze zijn dood.

Zo had Israël Hem behandeld. En veel westerse christenen hebben ook iets dergelijks gedaan. Ze hebben God opgesloten in het verleden en zo irrelevant gemaakt voor onze eigen tijd. Ze hebben Hem gemummificeerd, Hem strak ingewikkeld in de windsels van een systematiek. Ach ja, zo is Hij goed geconserveerd gebleven. Maar Hij is zo ook tot niets meer in staat, als een opgeprikte vlinder: mooi om naar te kijken, maar vliegen kan hij niet meer.

Dat hadden de ballingen met Hem gedaan. Maar de HERE pakt hen als het ware bij de kraag, schudt hen flink heen en weer en zegt tot hen: Ik ben geen verleden tijd. Mijn verlossingsdagen behoren niet tot een voorgoed afgesloten tijdperk. Ik ben geen geconserveerde God in een glazen vitrine, maar de eerste en de laatste. Ik ben nog steeds dezelfde die Ik vroeger was en dat zal Ik altijd blijven ook. Jullie mogen iets van Mij verwachten.

Dood geweest

Die woorden van de HERE neemt Christus in zijn mond en Hij past ze toe op zichzelf. Daarmee zegt Hij impliciet dat Hij zelf ook God is. Er ligt ook in opgesloten: we mogen iets van Hem verwachten, nu, vandaag. Want Hij is de levende.

Toen Christus stierf, had het er alles van weg dat Hij voorgoed tot het verleden zou behoren. Dat is immers de betekenis van de dood. Dood zijn wil zeggen: het is voorbij; je bent verleden tijd. Zo reageren we ook onmiddellijk als iemand gestorven is. Dan beginnen we onmiddellijk over hem of haar te spreken in de verleden tijd. Dan zeggen we niet meer: hij is zus of zo; maar: hij wás zus of zo. Zo spraken ze ook al over Jezus in de verleden tijd. De Emmaüsgangers deden dat bijvoorbeeld. Ze zeiden: we dachten nog wel dat deze het was, die Israël verlossen zou.

Verleden tijd. Ja, want Jezus was echt gestorven. Johannes was er zelf bij geweest. Hij had bij het kruis gestaan. Hij had gezien hoe Jezus' lichaam zich kromde en zijn gezicht vertrok van pijn. Hij had de woorden gehoord die nog over Jezus' verdroogde en gebarsten lippen kwamen. Hij had gezien hoe Jezus tenslotte de geest gegeven had en dat een van de soldaten met zijn speer in Jezus' zij gestoken had. Hij was erbij geweest toen Jezus van het kruis afgenomen en in het graf van Jozef van Arimathea gelegd werd. Dat was allemaal echt gebeurd. Jezus wás echt gestorven.

Maar, zegt Jezus tot Johannes op Patmos, Ik ben dood geweest. Letterlijk staat er: Ik was een dode. Ik ben geen verleden tijd meer. Voor Mij is de dood verleden tijd geworden.

Sleutelbos

Dat is wel een heel bijzondere uitspraak. Iemand die dat kon zeggen, hebben wij nog nooit ontmoet. We zijn wel vaak met gestorvenen geconfronteerd. Meer dan ons lief is hebben we bij sterfbedden en op kerkhoven gestaan. Maar nog nooit hebben we iemand ontmoet, die tot ons zei: ik ben dood geweest. Op Patmos staat er iemand voor Johannes die het kan zeggen: Jezus. Ik ben dood geweest, zegt Hij, maar zie, Ik ben levend tot in alle eeuwigheden. Mijn dood is in de volle zin voltooid verleden tijd. Dat is voorgoed voorbij. De dood heeft geen vat meer op Me. Nooit meer.

Dat is natuurlijk een opzienbarende, ingrijpende uitspraak. Maar het is nog niet alles wat er gezegd kan worden. Het wordt nog geweldiger. Ik heb, zegt Jezus tot Johannes, de sleutels van de dood en het dodenrijk.

Wie de sleutels van een huis heeft, beschikt over dat huis. Zo beschikte de dood over het dodenrijk. Hij was als een cipier van een gevangenis, die met zijn sleutelbos de gevangenen achter slot en grendel kon zetten. Hij had het daar helemaal voor het zeggen, want hij had de sleutels.

Maar daar is verandering in gekomen. De sleutels van die gigantische gevangenis 'Dodenhage' zijn niet meer in het bezit van de dood. Ze zijn hem ontfutseld door Jezus. Hij heeft de cipier overweldigd, hem zijn sleutelbos afhandig gemaakt en zijn cel verlaten. Hij is naar buiten gelopen, het leven in, met de sleutelbos van de dood in zijn hand.

Alle letters van het alfabet

Als Jezus alleen maar voor zichzelf de dood overwonnen had, zou dat natuurlijk al iets geweldigs, iets ongehoords, geweest zijn. Maar het is nog veel ingrijpender en verstrekkender. Want Hij is in het bezit gekomen van de sleutels van de dood. En dat is van levensbelang voor ons. Het geeft ons in dit bestaan dat door de dood omvangen is, perspectief en uitzicht, zodat we met Muus Jacobse de woorden van dat lied ook kunnen om draaien: Midden in de dood zijn wij in het leven.

Ogenscheinlijk heeft de dood nog alle macht. Hij heeft nog de macht om de mensen te arresteren, hen in de cellen van het dodenrijk te gooien en de deur achter hen in het slot te laten vallen. En van die macht maakt hij driftig gebruik. Hij arresteert er maar op los, op individueel niveau maar ook massaal: door vliegtuigongelukken, overstromingen, aardbevingen en oorlogsgeweld. Hij laat er niets van merken dat hij zijn sleutels kwijt is.

Maar dat is wel zo. Christus heeft ze. En straks komt Hij in al zijn luister. Dan heeft Hij de sleutelbos bij zich. Hij opent alle celdeuren van de gevangenis 'Dodenhage' wagenwijd en zegt: kom maar naar buiten, de vrijheid in, het leven in. En dan kunnen allen die in Hem ontslapen zijn, ongehinderd naar buiten gaan en hun ogen uitkijken

in de straten van het nieuwe Jeruzalem.

Zo zal Christus laten zien dat Hij het laatste woord heeft. Niet de dood is het begin en het eind, maar Jezus. Hij is de Alpha en de Omega, de A en de Z. Hij heeft A gezegd toen Hij opstond uit het graf. En Hij zal niet alleen maar B zeggen maar alle letters van het alfabet afwerken. En dan is het zover.

*Dan zal, gelijk er is geschreven,
Gods volk in volle vrede leven.
De boze vijand is verslagen.
Prijst 's HEREN welbehagen.*

een collega, etc., die de kerk de rug toe heeft gekeerd.

Voor al bij jongeren voltrekt zich dit 'probleem'. Kerk en geloof zijn lang niet meer zo vanzelfsprekend als vroeger en daarom maken jongeren van nu zich er veel makkelijker van los dan hun ouders. In de Gereformeerde en Hervormde kerken soms zelfs in zo'n mate en met zo'n snelheid dat het de kerkblijvers grote zorgen baart. Maar ook Nederlands Gereformeerde kerken kunnen er niet meer omheen. Oorzaken worden geanalyseerd en bediscussieerd. Maar als er dan een fraai overzicht van factoren is gemaakt, toch blijft de klemmende vraag: kerkverlating, wat doe je ermee? Jongeren verlaten de kerk. Maar je kunt ook de blikrichting omkeren: heeft de kerk misschien de jongeren verlaten? Was er in de kerk wel ruimte voor hun verhalen, hun vragen en twijfels? Werd er naar hen geluisterd en werd er met hen meegeleefd? Ja, er zijn jongeren vervreemd van de kerk en van het Evangelie, maar misschien is de kerk ook wel vervreemd van de jongeren en zelfs – in bepaalde opzichten – van het Evangelie. Niet omdat dit Evangelie niet meer in de kerken wordt verkondigd, maar omdat het voor veel jongeren niet meer verstaanbaar is. Omdat het Evangelie daar niet op hun ervaringsniveau beleefd en gedeeld wordt. Of op een aantrekkelijke wijze hun wordt voorgeleefd.

Een prikkelende vraag is dan: durft de kerk door de knieën? Oftewel: durft ze weer klein te worden, op ooghoogte van (randkerkelijke) jongeren te komen om door hun ogen naar kerk, wereld en naar het Evangelie te kijken? Een uitdaging voor hen die willen blijven.

Dit is het begin van een artikel van de hand van Gottfrid van Eck, medewerker van het Centrum voor Gemeenteopbouw te Leusden, afd. Missionair werk. Wij kwamen het tegen in het goed geredigeerde NG. Jeugdblad: 'VERKENNING'. Hoe beleven wij persoonlijk en gezamenlijk het kerk-zijn? Kerk en jongeren moeten elkaar niet overvragen.

Er zal wederzijds respect moeten groeien. Dan hoeft men niet voor elkaar te kapituleren, maar laat men zich wel door elkaar corrigeren. In dit opzicht is er een belangrijke functie weggelegd voor de kerkeraad. Knelt men nieuwe initiatieven af of geeft men er opening aan? Hoe speelt de prediking in op de problemen van de hedendaagse jeugd? Welke invalshoek kiest de catecheet? Wat stellen de ouderlingen op het huisbezoek aan de orde? Als jongeren alleen maar het verwijt te horen krijgen, dat ze de Jeugdvereniging niet bezoeken en verder niet meer in beeld komen, bevordert men zonder meer de gevreesde sekularisatie!

Enschede

O. Mooiweer

Een uitdaging voor hen die willen blijven

Kerkverlating, wat doe je ermee?

Kerkverlating, een alomtegenwoordig probleem in vrijwel alle kerken. Er worden kranten, kerkbladen, brochures mee vol geschreven en soms zelfs wetenschappelijke onderzoeken en dikke boeken aan gewijd. Waarschijnlijk ken je het ook wel uit eigen ervaring: een broer of zus, een vriend of vriendin, een klas- of studiegenoot,

Reis door Turkije

(10)

P.C. van Wijk

Van Izmir naar Ankara

Ik wil nog iets vertellen over het oude Smyrna. Ongeveer 650 voor Christus werd de stad verwoest door de Lydiërs. De stad lag toen op een wat andere plaats dan tegenwoordig. Vanaf de 4de eeuw, nadat er weer eens een verwoesting had plaatsgevonden, lag Smyrna op de plaats van het huidige Izmir. Daarna werd de plaats nog steeds geteisterd door aardbevingen, branden en verwoestingen, maar steeds weer vond herbouw plaats.

Echt tot bloei kwam de stad in de 3de en 2de eeuw voor Christus. Ook in de Romeinse tijd had de stad nog een bloeiende haven en ook tijdens het ontstaan van de eerste christengemeente nam Smyrna een belangrijke positie in.

Omdat de stad steeds herbouwd werd op het door welke oorzaak ook overgebleven puin waren er voor onderzoekers niet zoveel mogelijkheden om opgravingen te verrichten. Toch zijn met name in het museum van Izmir een groot aantal vondsten ondergebracht. Voor het gebouw zijn een aantal prachtige sarcofagen (stenen 'grafkisten') te zien, alsmede enkele onthoofde beelden.

De oude stadswijk moet je zoeken achter een plein bij de haven, waar een heel mooi moskeetje is te zien. Daarna kun je door de smalle straatjes met al maar winkeltjes dwalen om tenslotte uit te gaan rusten, voordat je de 'klim' naar de oude vesting Kadifekale onderneemt, die bovenop de Pagosberg ligt. Je hebt daar een prachtig uitzicht over de baai en de omgeving. Op de berg is ook nog een restant te zien van de oude Romeinse agora (markt). Later is op deze plaats een begraafplaats ingericht. Er zijn christelijke grafstenen met kruisen, graven van kruisvaarders met wapenschilden en moslimzerken met mooie versieringen.

Polycarpus

Een leerling van de apostel Johannes, Polycarpus, was opziener van de gemeente in Smyrna. Hij werd ongeveer 155 gevangen genomen en de stadhouder wilde, dat de oude Polycarpus

Christus zou vervloeken. In het boek 'Historie der Martelaren' van Adrianus Haemstedius (uitg. 1671; in 1881 opnieuw uitgegeven) staat hierover het volgende:

„Met groote vrijmoedigheid antwoordde hij echter: „Zes en tachtig jaren heb ik mijn Heere Christus gediend, en Hij heeft mij nimmer eenig kwaad gedaan; hoe zou ik mijn Koning kunnen vloeken, die mij behouden heeft?” Toen de stadhouder hem dreigde met de wilde dieren, als hij van zijn voornemen geen afstand deed en zich bekeerde, antwoordde Polycarpus: „Laat hen voorkomen, want mijn besluit is onveranderlijk, wij kunnen ons door bedreigingen niet bekeeren van het goede tot het kwade, beter ware het, dat zij zich tot het goede bekeerden, die in hunne boosheid volhardten.”

Vervolgens zeide de stadhouder: „Houdt gij nog vol? Als gij de wilde dieren veracht, zal ik u door vuur laten verbranden.” – „Gij dreigt mij met vuur”, dus hernam Polycarpus, „dat in een oogenblik ontstoken en weder uitgebluscht wordt, want gij weet niet van het eeuwige vuur, dat de boozen treffen zal in den dag des oordeels. Wat vertoeft gij nog? Doe aan mij, wat gij van beide goedvindt.” Toen nu het volk zijn dood eischte, werd hij door den stadhouder overgeleverd om verbrand te worden. Als nu het hout van alle kanten voor den brandstapel was aangebracht, waarbij vooral de Joden volgens hun gewoonte zich beijverden, en men hem met nagels aan een paal wilde hechten, zeide hij: „Laat mij zoo als ik ben; Die mij kracht gegeven heeft om de pijn van het vuur te verdragen, zal mij ook helpen om op dezen brandstapel te blijven staan”. Daarop werd hij slechts gebonden. Toen hij met vrijmoedigheid tot God gebeden had en het vuur hem niet deerde, aangezien dit, tot ieders verwondering, onder en rondom hem uitbarstte, zonder hem nochtans te verteren, werd hij eindelijk doorstoken, waarbij het bloed zoo overvloedig uit zijn lichaam vloeide, dat het vuur daardoor werd gedoofd.”

In hoeverre dit verhaal – ik heb het, maar in de oude spelling overgenomen – helemaal juist is, kan ik niet beoordelen.

Naar Ankara

Na Izmir verbleven we nog enkele dagen aan de kust in het plaatsje Foca. Foca is een vissersdorp, vlakbij een militaire post van de NAVO. Dit laatste heeft tot gevolg, dat er de hele dag door helikopters boven de omgeving patrouilleren. Het leven in zo'n dorpje is geheel anders dan in een grote plaats. De eigenaar van ons hotel kondigt in een folder aan, dat zijn hotel een stuk eigen strand bezit, maar dit bleek niet juist te zijn. Het 'eigen strand' bestond uit een stel rotsblokken en wat zwart zand. Maar de zonscheen boven Foca en elke ochtend

dronken we niet al te lekkere koffie op een terrasje. Toen waren er inmiddels drie weken om en gingen we de Westkust verlaten.

We vlogen naar *Ankara* – een uurtje slechts – en kwamen toen in het gebied, dat wel *Galatië* wordt genoemd.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Utrecht

Het scribaat der kerk berust thans bij de heer G. van Rees, Zeemanlaan 110, 3572 ZG Utrecht. Tel.: 030-716 792

Ned. Geref. Kerk van Leerdam

Het scribaat der kerk berust thans bij de heer F.S. Kremers, tel.: 03451-15 557.

Voor de kerkeraad bestemde correspondentie moet worden gezonden aan: Kerkelijk bureau, p/a de heer G.J. van Otterloo, Parallelweg 12, 4143 LA Leerdam.

Ned. Geref. Kerk van Zalk en Veecaten

Ds. F.H. Blokhuis, predikant te Hardinxveld-Giessendam, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

STAGG-nieuws

„Als ze mij maar niets vragen”

Jan lijkt het goed te doen voor de buitenwereld. Hij haalt goede cijfers op school en huiswerk maken is geen probleem. Toch heeft hij elke avond hoofdpijn. Eigenlijk zou het hij het liefst niet meer naar die 'praatclubjes' gaan op school.

Hij heeft een vaste vriend waar hij veel mee optrekt. De rest van de klas kent ie eigenlijk niet zo goed. Anderen zien hem niet staan. Hij wordt zelden gevraagd voor partijtjes van klasgenoten en voelt zich erg alleen tijdens pauzes en klasseavonden.

Vanavond gaat Jan naar catechisatie. Hij vindt het leuk. De dominee is aardig, maar toch voelt hij zich niet lekker.

Diep in zijn hart is hij bang, bang dat anderen hem uit zullen lachen als hij iets zegt.

Ook die avond zoekt hij een plekje achterin de zaal en het liefst zo dicht mogelijk bij de deur.

Lekker veilig.

De volgende dag begint met hoofdpijn.

Soms zijn mensen niet meer in staat om met spanningen om te gaan, die ze ervaren in het omgaan met anderen. De angst neemt toe, de durf om een relatie aan te gaan neemt af, en de klachten worden steeds ernstiger. Het sociaal contact geeft spanningen.

Dit kan leiden tot psychische problemen, waardoor men vaak ook nog in conflict komt met mensen in de omgeving.

Of men vermijdt die omgeving en gaat steeds negatiever over zichzelf denken.

Ook komt het voor dat mensen ondergesneeuwd raken binnen hun relatie, werk, gezin of familie.

Het idee dat een christen niet voor zichzelf op mag komen geeft dan nog meer spanning.

Als deze problemen jou zelf en/of je omgeving boven het hoofd groeien is de keuze voor een sociale vaardigheidstherapie bij de STAGG één van de mogelijkheden.

Mocht je na het lezen van dit stukje belangstelling hebben, dan kun je natuurlijk contact met ons opnemen.

STAGG: Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg uitgaande van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Standerdmolen 8-301, 3995 AA Houten/ vanaf half december: Pelmolten 2, Houten. Telefoonnummer blijft ongewijzigd: 03403-77071.

Stichting Redt een Kind

Aardbevingshulp 'Redt een Kind' goed op gang gekomen

De hulp bij de aardbeving in India door medewerkers van St. 'Redt een Kind' is heel goed op gang gekomen. Binnen drie dagen na de ramp waren enige medewerkers al in het getroffen gebied gearriveerd vanuit de kinderte-

huizen in Gujarat, ten noorden van Bombay. Spoedig daarna zijn ook mensen vanuit het zuiden van India op weg gegaan. 'Redt een Kind' kreeg evenals andere organisaties te maken met maatregelen van de overheid om het getroffen gebied af te grendelen. De plannen van het team maakten echter indruk op de autoriteiten. Met name het vooruitzicht op duurzame hulp voor getroffen kinderen sprak hen aan. Daarom konden onze mensen al heel spoedig aan de slag in de zwaarst getroffen dorpen.

De medewerkers van 'Redt een Kind' zijn door de overheid verzocht om mee te helpen bij het onderzoeken welke hulp het meest nodig is. In tien van de 84 getroffen dorpen hebben de 'Redt een Kind'-mensen dit onderzoek geleid. Een groot voordeel is dat de meesten van hen de taal van het gebied spreken.

Het accent ligt in eerste instantie op voedselhulp. Het bleek dat medische hulp en kledingverstrekking beter in orde waren dan de voedselvoorziening. Onze mensen hebben zich daarom gericht op de aanvoer en het verdelen van eten. Momenteel profiteren daar 1000 mensen van, waaronder 600 kinderen.

De situatie in de hulpverleningskampen is bijzonder armoedig. De mensen worden toch nog grotendeels aan hun lot overgelaten. Een van de faxen met nieuws vat het als volgt samen: „The people have to live like animals' (De mensen moeten als dieren leven). Deze situatie is nog het meest nijpend voor de kinderen.

Tot nu toe hebben de medewerkers van 'Redt een Kind' ongeveer 500 wezen en halfwezen aangetroffen. Deze kinderen hebben heel wat te verwerken en iedere dag dat ze langer in zulke primitieve omstandigheden leven maakt het erger. Momenteel werkt het team hard aan noodbehuizing om hen uit de kampen te kunnen halen. Dan kunnen deze kinderen een betere verzorging krijgen. Het is de bedoeling dat de kinderen indien nodig via financiële adoptie zullen worden geholpen.

Er zijn al veel fijne giften voor dit werk binnengekomen. Met uw gaven kunnen wij meer doen: Giro 1599333 t.n.v. St. Redt een Kind te Ommen.

St. Redt een Kind,
Papaverstraat 19,
7731 VS OMMEN.
Tel. 05291-55907.

Regio-vergadering NGK Noord Nederland

Met algemene stemmen wordt het aan ds. C. Haveman (Wolvega) verleende preekconsent verlengd voor een periode, die een jaar langer duurt dan de tijd dat hij in zijn gemeente te Wolvega werkzaam zal blijven.

Ned. Geref. Kerk van Rijswijk

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. A.W. Vos, predikant te Lisse-Heemstede.

Regio-vergadering Schiedam

Uit het persverslag van de regiovergadering van 23 september jl. blijkt dat afgevaardigden naar de Landelijke Vergadering zijn:

primi: br. J. Bernard, ds. H.J. Bruins, br. J. Hordijk, ds. C.A.A. Struik.
secundi: br. J. de Geus, br. J.F. Koen, ds. G. de Lange, br. J. van Ravens.
terti: ds. L.G. Compagnie, br. J. Drop en ds. H. Smit.

Ned. Geref. Kerk van Hardinxveld-Giessendam

Het contactadres voor de preekvoorziening is thans: mevr. C. de Ruyter-de Winter, Buitendams 267, 3371 BE Hardinxveld-Giessendam, tel.: 01846-13 918.

Ds. L.W.G. Blokhuis

Het tijdelijk adres van ds. Blokhuis is: Zwolseweg 58, 8181 AH Heerde, tel. 05782-6064.

Studiereis naar Israël voor lage prijs

De Werkgroep Bijbel en Oude Nabije Oosten maakt studie van de archeologische en historische achtergronden van de Bijbel. De Werkgroep organiseert in het voorjaar van 1994 een reis naar Israël, waarbij vele plaatsen bezocht zullen worden, die voor de bijbelse archeologie belangrijk zijn. Overal wordt toelichting gegeven om de relatie met gegevens in de Bijbel duidelijk te maken. De reis vindt plaats van 16 tot en met 28 februari 1994 of van 16 tot en met 28 maart 1994. De definitieve reisdatum wordt in nader overleg bepaald. Verblijf in hotels in Jeruzalem en Tiberias.
Heenreis: Vertrek: per nachtvlucht van El-Al vanaf Schiphol: woensdag 16 februari of woensdag 16 maart 1994 om 0.45 uur (kwart voor 1 's nachts). Aankomst 6.10 uur 's morgens in Tel-A-

viv. In het hotel in Jeruzalem aankomst ongeveer om 8 uur 's morgens. *Terugreis: Vertrek:* Maandag 28 februari of maandag 28 maart 1994 per avondvlucht van El-Al vanaf Tel Aviv: 18.45 uur, aankomst 22.40 uur op Schiphol.

Prijs: Reis van 16-28 februari 1994: Bij een aantal van minder dan 15 deelnemers f 1755,-. Bij een aantal van 15 personen of meer f 1595,-. *Bij reis van 16-28 maart 1994:* Bij een aantal van minder dan 15 deelnemers f 1835,-. Bij een aantal van 15 personen of meer f 1675,-.

In de reissom is begrepen:

1. Vliegreis v.v. naar Israël, vervoer van Tel Aviv-vliegveld naar Jeruzalem, vervoer van Jeruzalem naar Tiberias, vervoer van Tiberias naar Tel Aviv-vliegveld.

2. Verblijf in hotels van goede kwaliteit met half pension.

3. De toegangsprijzen voor: een archeologische rondleiding naar de opgravingen bij de zuidmuur van de Oude Stad, museum bij de Stad van David en de waterschacht van Jebus, Bijbel Landen Museum, het Israël-museum, de steengroeven van Salomo onder de Oude Stad, de Graftuin ten noorden van de Oude Stad.

Vanuit Jeruzalem kunnen dagexcursies gemaakt worden naar Arad, Masada, Qumran, Jericho, Sichem en Samaria, eventueel naar Gezer en Askalon. *Vanuit Tiberias* kunnen dagexcursies gemaakt worden naar Kaper-naum, Megiddo, Hazor, Akko, Sepphori, Nazareth en Caesarea waar de hoofdstad van Herodes is opgegraven. Als men aan alle excursies deelneemt, zal dat ongeveer f 300,- kosten. Men kan zich aanmelden voor uitsluitende deelname bij de laagste prijs, maar ook voor deelname als de groep beneden de 15 personen blijft en de prijs dus f 1755,- resp. f 1835,- wordt. Deelname aan deze Israëlreis is een unieke gelegenheid om voor een lage prijs vele plaatsen te bezoeken, die in de Bijbel genoemd worden. Nadere informatie bij: WERKGROEP BIJBEL EN OUDE NABIJE OOSTEN, Postbus 1143, 3800 BC Amersfoort. Tel. 03420-14479.

De Werkgroep verzamelt onder andere documentatie op archeologisch gebied met als doel publikaties van bijbelkritische geleerden, die de betrouwbaarheid van de Bijbel aantasten, op wetenschappelijke wijze te weerleggen. Wie belangstelling heeft om deel te nemen aan de activiteiten van de Werkgroep, die vooral plaatsvindt via uitwisseling van schriftelijke stukken, kan contact opnemen met de Werkgroep of nadere informatie vragen. De Werkgroep geeft in januari 1994 het eerste nummer uit van het tijdschrift BIJBEL, ISRAËL EN ARCHEOLOGIE. Een kennismakingsnummer van dit tijdschrift kan men bestellen door f 4,- over te maken op girorekening 1.374.415 van Werkgroep Bijbel en Geschiedenis te Barneveld onder vermelding van: *eerste nummer*.

Voor de komende kerstdagen bevelen wij u bijzonder aan het zojuist verschenen boekje

Kerstgedachten

geschreven door ds. C. van de Velde. Het boekje wil een hulp zijn op weg naar de kerstdagen en daarna weer terug naar het gewone leven.

Prijs: f 14.95

Inmiddels is een 2e druk verschenen van het door drs. W. Kats geschreven boekje

Kerst: een tijd van komen

Prijs: f 8.65

Van dezelfde auteur verscheen ook het boekje

De omgekeerde wereld

waarin hij de verschillende aspecten belicht van het Magnificat, de lofzang van Maria.

Prijs: f 11.50

In een aantal meditatie overdenkt ds. A.S. Rienstra de betekenis van het kerstevangelie in het boekje

Een kind is ons geboren

Prijs: f 6.25

Verder zeer aanbevolen:

Een set van 6 gesorteerde kerstkaarten met droogbloem-motieven vervaardigd door Heleen van de Velde-Blok.

De prijs per set, incl. envelop is f 3.50. Bij grotere afname korting.

Voor de kinderen zijn er de **kerstkaarten**. Zeer geschikt voor kindernevendiensten of zondagsscholen. Min. afname 25 ex.

Prijs per stuk f 0.25.

Een zeer gewild artikel zijn de kerstkaarten met borduurpatronen in 4 verschillende uitvoeringen.

Prijs per set f 1.75 of per stuk f 0.50. Korting mogelijk.

Het bovenstaande kunt u telefonisch of schriftelijk bestellen.

Ons adres is:

FILIPPUS – ARNHEM

Telefoon 085-514340 of Postbus 3052, 6802 DB

Zelfs als ik mij ter ruste leg
moet ik aan U denken;
ook in nachtelijke uren
bent U in mijn gedachten.
Want U komt me te hulp,
onder Uw veilige vleugels
zal ik weer juichen.
Psalm 63 : 7, 8.

In vrede is thuisgekomen onze moeder en oma

JOHANNA CATHARINA DORR-BINNEKAMP

weduwe van IZAK DORR

20 september 1920

5 november 1993

Wim en Yvonne Dorr-Jonker
Martini, Joost, Caroline

Jan en Agnes Dorr-Godschalk
Roos en Paul, Ies-Jan,
Sanne, Elisabeth

Hans en Margriet Dorr-Zwarts
Annemarieke, Joanneke en Bas,
Marijntje

Marijke en Cees van Leeuwen-Dorr
Annemieke, Marlies, Cees, Bert

Bert en Diewertje Dorr-van Oord
Annelieke, Dirk-Jan, Maarten

Dirk Dorr

Corr.adres: Aalsterweg 216, 5644 RJ Eindhoven

WOORD DAAD

20 jaar hulpverlening!

Via Woord & Daad kunt u uw arme naaste in de Derde Wereld te hulp komen. Circa tweederde van de wereldbevolking bevindt zich aan de verkeerde kant van de kloof tussen rijk en arm. Geef uw verre naaste een beter bestaan! Onze materiële hulp gaat samen met het bijbels getuigenis.

FINANCIËLE ADOPTIE

Geven doet kinderen leven!

Een goed voorbeeld van hulpverlening is financiële adoptie. Voor f 40,- per maand zorgt u voor voedsel, kleding en christelijk onderwijs voor een kansarm kind. Bel ons en meld u aan! Vraag om ons gratis kwartaalblad. Giften welkom!

STICHTING REFORMATISCHE HULPAKTIE WOORD EN DAAD

Postbus 560 - 4200 AN GORINCHEM - Telefoon 01830-24288
Postgiro 30.20.900 - ING Bank 68.23.44.222

TE HUUR

Voor de **zomervakantie** en **wintervakantie** ons **6-pers. appartement** in het **Tirolerdorp Axams**, voorzien van een verwarmd zwembad, sauna, stube en was- en droogmachines.

Voor inlichtingen tel. 01862-2596

Welke **avonturier**

heeft zin met mij een **trektocht** door India te maken.

JIJ??

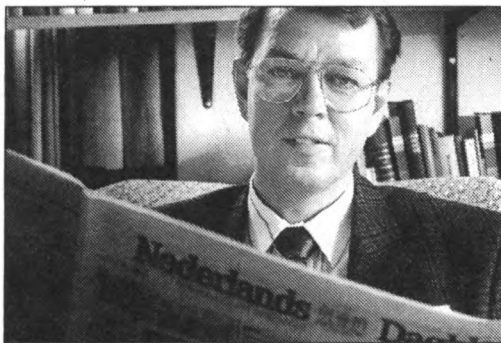
Neem dan zo spoedig mogelijk contact met mij op!

Adres:

Hilda van der Vegt

Schoolstraat 3 7722 SZ Dalfsen 05297-1386

Dominee Schaeffer leest het Nederlands Dagblad:

Nederlands Dagblad
Gereformeerd gezinsblad

Het kan een stralende zomerdag zijn, als de vogels nog maar net beginnen te fluiten. Of een ijskoude wintermorgen, als het eigenlijk nog nacht is. Wat het weer ook is, het Nederlands Dagblad is er vroeg bij. Maar het is niet zozeer om het uitgebreide weerbericht dat dominee Schaeffer het ND leest.

"Kort gezegd: aan het ND heb je wat. Gewoon voor je dagelijks leven als christen. De krant informeert grondig en kritisch over wat er zich afspeelt in de samenleving. En neem een pagina als Moreel Beraad, die gaat over wezenlijke zaken. Als je trouwens ziet wie daar allemaal voor schrijven, dan heb je meteen een voorbeeld van de open mentaliteit van het ND, als dagblad voor heel orthodox Nederland. Ik denk dat we zo'n krant nodig hebben."

Bewust in de bus

Een krant leer je al lezend pas kennen. Daarom neem ik een proefabonnement op het ND: vier weken thuisbezorgd voor maar 14,-. Ik betaal pas als ik een acceptgiro heb ontvangen.

NAAM _____ ADRES _____

POSTCODE _____ WOONPLAATS _____

TELEFOON _____

Stuur deze coupon in een envelop naar het Nederlands Dagblad. Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. Een postzegel is niet nodig. Of bel voor een proefabonnement: 03420-10720.